

číslo 15
léto 2010

DOPORUČENÁ CENA 25 Kč

JIHOČESKÝ OBČASNÍK O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

KRASEČ

Portrét
BOHUSLAV ŠVARC

Ivana Jonová
UŠLECHTILÝ MATERIÁL

Vlastimil Kostkan
**ZABIJ BOBRA,
ZACHRÁNÍŠ STROM?**

SFŽP ČR

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Jihočeský kraj

Za finanční podpory SFŽP, MŽP,
Jihočeského kraje a Magistrátu
města České Budějovice

Téma:
STROMY

CALLA, České Budějovice (calla@calla.cz, tel. 384 971 930)
Poradna: pondělí 10:00 – 14:00 h. (především energetika)
středa 13:00 – 16:00 h. (především procesně-právní poradenství)
čtvrtek 14:00 – 17:00 h. (především ochrana přírody a krajiny a ekologická obnova po těžbě surovin)
Specializované poradenství v oblastech: energetika, alternativy pro zemědělství, ochrana přírody a ekologická obnova po těžbě surovin, procesně-právní poradenství.

CEGV CASSIOPEIA, České Budějovice (info@cegv-cassiopeia.cz, tel. 385 520 951)
Poradna: úterý a čtvrtek 12:00 – 15:00 h.
Specializované poradenství v oblastech: environmentální výchova dětí a mládeže, pro pedagogické pracovníky tvorba a realizace školních vzdělávacích programů, budování školních přírodních zahrad.

ČESKÝ NADAČNÍ FOND PRO VYDRU, Třeboň (vydry@vydry.org, tel. 384 722 088)
Poradna: středa a čtvrtek 14:00 – 18:00 h.
Specializované poradenství v oblastech: ochrana přírody a volně žijících živočichů, problematika náhrad škod způsobených chráněnými druhy, handicapovaná divoká zvířata, odpady.

DAPHNE ČR – Institut aplikované ekologie, České Budějovice (daphne@daphne.cz, tel. 385 311 019)
Poradna: pondělí – pátek 9:00 do 15:00 h.
Specializované poradenství: hospodaření šetrné k přírodě a krajině, dotační možnosti pro péči o přírodu a krajinu, zákonné povinnosti zemědělců vzhledem k životnímu prostředí, ochrana přírody.

EKOLOGICKÝ PRÁVNÍ SERVIS, Tábor (poradna@eps.cz, tel. 545 575 229)
Poradna: pondělí 13:00 – 18:00 h.
středa 9:30 – 13:30 h., pátek 9:00 – 12:00 h. (Mgr. Jana Kravčíková, Mgr. Markéta Višíňková)
Specializované poradenství: základní bezplatná právní pomoc v oblastech souvisejících s ochranou ŽP.

EKOCENTRUM – Elektrárna královského města Písku, o.p.s. (marek.andel@quick.cz, tel. 737 605 605)
Poradna: úterý a středa 9:00 – 11:00 h.
Specializované poradenství: obnovitelné zdroje energie, vzdělávání a environmentální výchova dětí a mládeže.

EKOWATT, České Budějovice, (karel.srdecný@ekowatt.cz, tel. 389 608 211)
Poradna: pondělí a středa – 13:00 – 17:00 h.
Specializované poradenství: energetické úspory a obnovitelné zdroje energie.

FLORIANUS, Jindřichův Hradec (florianus@seznam.cz tel. 384 382 511)
Poradna: čtvrtek – 14:00 – 18:00 h.
Všeobecné poradenství
Specializované poradenství: přírodní zahrady.

JIHOČESKÉ MATKY, České Budějovice (jihoceske.matky@ecn.cz, tel. 387 312 650)
Poradna: středa – 10:00 – 16:00 h.
Specializované poradenství: metodická pomoc pro účast ve správních řízeních týkajících se ochrany přírody a krajiny, pomoc při zapojování veřejnosti do procesů EIA, metodická pomoc při zakládání občanských sdružení.

OCHRANA FAUNY ČR (ekocentrum@ochranafauna.cz, tel. 731 738 225)
Poradna Votice: pondělí – čtvrtek 8:00 – 16:00 h.
Poradna Tábor: pondělí – čtvrtek 8:00 – 16:00 h., pátek 8:00 – 12:00 h.
Poradna Příbram: středa 10:00 – 15:00 h.
Specializované poradenství v oblasti výuka průřezových témat na školách.

ROSA, České Budějovice (rosa@rosacb.cz, tel. 387 432 030)
Poradna: pondělí a úterý - 13:00 – 17:00 h., čtvrtek 8:00 – 12:00 h.
Specializované poradenství: odpovědná spotřeba, přírodní zahrady a permakultura, ekologické zemědělství, místní produkty, ekodítě, (ekologické pleny a dámské hygienické potřeby, hračky atd.), voda.

ZO ČSOP Šípek, Český Krumlov (info@ekocentrumsipek.cz, tel. 380 727 733)
Poradna: pondělí a středa – 13:00 – 16:00 h., úterý 9:00 – 12:00 h. a 13:00 – 16:00 h. čtvrtek 9:00 – 12:00 h. (po domluvě i mimo tyto hodiny)
Všeobecná ekoporadna

ZO ČSOP Šumava Vimperk (poradna@csopsumava.cz, tel. 777 812 835)
Poradna: prostory se připravují
Specializované poradenství: ochrana přírody a krajiny ve vztahu k regionu Vimperska (vč. oblasti NP a CHKO Šumava), druhová ochrana rostlin a živočichů, životní prostředí, ekologické zemědělství, trvale udržitelný způsob hospodaření.

SLUNEČNICE

CENTRUM PRO ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL
 OBCHOD SE ZDRAVÝMI POTRAVINAMI A BYLINKAMI

VÁM NABÍZÍ:

- ❖ BIOPOTRAVINY, POTRAVINY PRO ZDRAVOU VÝŽIVU
- ❖ BIO OVOCE A ZELENINU, BIOHERÁK, BIOVÍNO
- ❖ POTRAVINY PRO VEGETARIÁNY A VEGANY
- ❖ ČERSTVÉ KOKOSOVÉ MLÉKO, ŽELEZITÉ VÍNO „KAGOR“
- ❖ VELKÝ VÝBĚR BIO KORENÍ, ŽITNÝ KVÁSKOVÝ CHLĚB
- ❖ BIO JAVOROVÝ SIRUP, BIO MELASUBIO CUKROVINKY
- ❖ BIO POHANKU, JÁHLÝ, ŠPALDU, OVES, ŽITO, KUSKUS...
- ❖ VELKÝ VÝBĚR BYLINNÝCH ČAJŮ, TINKTUR A SIRUPŮ
- ❖ MED, MEDOVINU, PROPOLIS A JINÉ VČELÍ PRODUKTY
- ❖ PŘÍRODNÍ KOSMETIKU Z KONOPÍ, WELEDA, LAVERA...
- ❖ SOLNÉ LAMPY, SVÍČKY, VONNÉ TYČKY, RELAXAČNÍ HUDBU
- ❖ VONNÉ OLEJE DO AROMALAMPY A NA MASÁŽE
- ❖ KNIHY O ZDRAVÉ VÝŽIVĚ A O LÉČENÍ NEMOCÍ STRAVOU
- ❖ KNIHY S DUCHOVNÍ A EKOLOGICKOU TÉMATIKOU
- ❖ EKOLOGICKÉ ČISTIČI A PRACÍ PROSTŘEDKY „ECOVER“ A „SODASAN“
- ❖ KAŽDÉ PONDĚLÍ ČERSTVÉ BIOPEČIVO Z PEKÁRNY COUNTRY LIFE NENAČOVICE (BIO CHLĚB, ROHLÍKY, KOLÁČKY, BAGETY...) – JEDINÁ PEKÁRNA V ČR, KDE SI BÍLO ZRNO SAMI VYPĚSTUJÍ, SEMELOU NA KAMENNÉM MLÝNĚ A UPEČOU

OBCHOD SLUNEČNICE
 NAJDETE V ČESKÝCH
 BUDĚJOVICÍCH
 V CHELČICKÉHO
 ULICI 21,

MEZI LANNOVOU TRÍDOU
 A RUDOLFOVSKOU ULICÍ
 VELEDE ELEKTRO HAVLÍČEK

OTEVÍRACÍ DOBA:
PO – PÁ 8,30 – 18,00
SO 8,30 – 12,00

Bližší informace
 na tel. č. 603 266 753,
 387 315 856

Za podporu děkujeme

Kavárně Měsíc ve dne,

Nová ulice 3, České Budějovice,
 která poskytuje prostory pro konání akcí sítě
 KRASEC a pomáhá s distribucí časopisu.

MĚSÍC VE DNE

**Kavárna na půl cesty,
 Fair-Trade obchůdek,
 Galerie, Literární kavárna**
www.mesicvedne.cz

KRASEC

Jihočeský občasník o životním prostředí

Název časopisu je odvozen od názvu
 Krajské sítě environmentálních center
 v jižních Čechách.

Zveřejněné články obsahují názory autorů,
 nevyjadřují (pokud není výslovně uvedeno)
 ani stanovisko sítě KRASEC,
 ani redakční rady.

Vydává:

Krasec, o.s., jako časopis Krajské sítě
 environmentálních center KRASEC

Adresa redakce:

KRASEC, o.s.,
 Senovážné nám. 9, 370 01 České Budějovice
 e-mail: krasec@krasec.cz

Odpovědná redaktorka:

Zdenka Jelenová

Redakční rada:

Libuše Jozková, Jiří Guth, Ivana Jonová
 Marie Pacovská, Josef Kadubec

Velké foto na obálce:

© Foto Václav Bartuška

Sazba, grafika a tisk:

Tiskárna ŠUMAVA, Český Krumlov

Evidováno:

Ministerstvo kultury ČR, reg. č. E 16312

TÍSTĚNO NA RECYKLOVANÉM PAPIŘE

Ministerstvo životního prostředí
 České republiky

Jihočeský kraj

Toto číslo Krasece vyšlo s podporou Státního
 fondu životního prostředí, Ministerstva
 životního prostředí, Jihočeského kraje
 a Magistrátu města České Budějovice.

© KRASEC 2010
 ISSN 1802-1441

Milé čtenářky a čtenáři,

opět po určité době otevíráte nové číslo jihočeského občasníku o přírodě Krasec. Je až neuvěřitelné, že se jihočeským ekologickým organizacím daří vydávat jej už celých pět let. S většími či menšími přestávkami, někdy s mnoha obtížemi spojenými nejen s hledáním financí, ale přesto Krasec přežívá! Neznáme, jaká bude budoucnost, ani naše – ani časopisu. Ale přesto se opakovaně snažíme přinést Vám aspoň pár zajímavých střípků z toho, čím se tady na jihu zabývají organizace, orientované na ochranu přírody a životního prostředí. A děkujeme všem Vám – našim příznivcům, kteří časopis pravidelně čtete, někteří do něj i přispíváte, a také nás upozorňujete na to, co se Vám líbí, či naopak, co v Krasci postrádáte.

Zdenka Jelenová

Mezi „našimi“ autory se pravidelně objevují renomovaní odborníci, stejně jako nadšení laici, které spojuje hluboký vztah k tomu, co nás přesahuje – k přírodě, v níž máme všichni bez rozdílu, ať už nás to těší nebo třeba nikoliv, své ukotvení. A dnešní téma je skutečně velmi zelené – STROMY v různých podobách. Co všechno pro nás stromy znamenají, co by nás čekalo bez nich – a jak se jim za to „odvděčujeme“? O tom zkuste nad následujícími texty zapřemýšlet.

I v naší současné, vysoce industrializované krajině nacházíme našťastí mnoho stromů – starobylých pamětníků. O některých z nich si můžete přečíst. Ale také třeba o tom, jak z proutků vyrobit dětské hřiště, jak se můžete aktivně účastnit záchrany stromů, nebo jak nezastupitelné jsou dřeviny z klimatického hlediska.

Se stromy se také pojí mnoho zvyků. Velikonoční šlehání děvčat mladými proutky přežilo dodnes, ale skoro se vytratila třeba krásná zvyklost, kdy otec zasadil strom při narození dítěte a ten s ním poté rostl, byl symbolem jeho životní síly a zároveň i jeho strážcem. Strom měl a stále má v lidském životě významné a často nezastupitelné místo. Proto lze jen připomenout známá slova: strom provází člověka od kolébky až po rakev.

O LIDECH A STROMECH

str. 17

...stromy jsou pro většinu lidí víceméně obstrukci (překáží výstavbě, stíní, listí zanáší okapy, špiní ploty a auta), nebo dokonce nepřítelem (padají z nich suché větve, mohly by se zřítit, zabíjejí řidiče)...

PAVLA MATĚJKOVÁ

ZABIJ BOBRA, ZACHRÁNÍŠ STROM?

str. 21

Bobr není škůdcem lesa, škodí nám, kteří jsme se naučili vnímat jako "správný" les vnímat porosty rovných, "zdravých" stromů, ze kterých můžeme nadělat prkna.

VLASTIMIL KOSTKAN

SMRT NENÍ TRAGÉDIE

str. 22

Zastavme a spočínme na chvíli pod nimi a naučme se chápat smrt jako přirozenou součást přírodního koloběhu...

MATOUŠ ŠIMEK

AKTUÁLNĚ ZE SÍTĚ KRASEC

Zprávy od partnerských organizací 4-5

PORTRÉT

Bohuslav ŠVARC:
Dobry žák
lesního rady Koniase 6-7

Z REGIONU

Martina HAVLÍČKOVÁ
Mařížský park 8

Barbora ŠÍMOVÁ
Pozvání do světa borovic 9

Libuše JOZKOVÁ
Podpora z krajského
Grantového programu 10

Jan PAPÁČEK
Dub na hrázi objímá lípu 12

POD LUPOU

Památné stromy 14

PŘÍLOHA PRO RODINU

V čem prát pleny? I
Libo-li živé typy? II
Stromy a keře -kamarádi dětí III
Výlety bez aut IV

TÉMA

Jan POKORNÝ
Inzerát na klimatizaci snů 15

Jiří GUTH
Legislativní ochrana dřevin 16

Pavla MATĚJKOVÁ
O lidech a stromech 17

Ivana JONOVÁ
Dřevo stromů
– ušlechtilý materiál 18-19

NA NÁVŠTĚVĚ

Daphne ČR 20

ESEJ

Marie HRUŠKOVÁ
Vidět strom... a chránit jej! 23

PANORAMA

Tipy na webové stránky,
nové knihy, recenze... 24-25

FEJETON

Irena VACKOVÁ
O ženě, která sázela stromy 26

POHLEDEM

JOŽKY KADUBCE

Ono se to musí zalévat?

Krajina našeho krásného Česka je stále více zpevnována; nedávný průzkum sdružení Nesehnutí poukázal na to, že obchodní řetězce zabraly již plochu o velikosti 900 fotbalových hřišť (tj. přibližně 572 hektarů). Finanční krize prý snížila množství nakupujících ve svatostáncích konzumu, což jistě těší zastánce zmenšování individuální automobilové dopravy, ale vůbec to netěší provozovatele nákupních center. A ty pak hledají nové možnosti, jak přilákat zákazníky do útrob svých kostek a opět zaplnit parkoviště. A tak vznikají venkovní hřiště méně či více propojená s interiéry a se službami „obchodáků“.

Je to zajímavý posun od pouhého nákupního centra na centrum, kde se dá trávit volný čas i pod širou oblohou (bohužel stále na

okrajích měst s nutností dopravy). U brněnské Olympie (toto není reklama, nejezděte tam ;-)) vzniklo letos na jaře velké centrum volného času se spoustou atrakcí pro děti i dospělé, navíc část parku je prezentována jako nově vysazené biocentrum. Strávil jsem tam pár dní v dubnu při stavbě živých prvků z vrbového proutí.

Stavěli jsme drobnější věci jako plot, plující loď a k tomu velké tunely nad kolejnicemi (ano, on tam jezdí i vláček). Bohužel stavbyvedoucí nebyli žádní zahradní znalci, ale skuteční stavbyvedoucí s vodovádou a dálkoměrem v ruce. Jakákoliv odchylka je zkrátka nepřijatelná. Po výsadbě jsme se jen tak mimochodem zeptali, kdo to bude zalévat, než se pruty zazelenají. Nevím, kdo byl více překvapen, zda stavbaři z otázky, nebo my z jejich odpovědi. Ta totiž zněla: „Ono se to musí zalévat?“

Vrby se nám teď už hezky zelenají, park je plný lidí a stejně tak plný je i parkoviště. Uvidíme, co bude s parkem, až opadne prvotní zvědavý zájem. Nicméně i přes smíšené pocity z komerce mě těší kus nové zelené plochy a spousty vysazených stromů. A pokud bude za půl roku park zet prázdnotou, alespoň bude místem pro přírodu, tedy skutečným biocentrem.

Autor pracuje jako ekopradce v Rose.

Štěpán Rak dětem z Černobylu

Jihočeské matky připomněly 24. výročí havárie v jaderné elektrárně Černobyl. V českobudějovickém klubu Solnice se 26. dubna konal benefiční koncert světově známého kytaristy Štěpána Raka, který vystoupil bez nároku na honorář. Na vstupném bylo vybráno devět tisíc korun, které putují na ozdravný pobyt dětí z oblastí Ukrajiny a Běloruska v ČR (na pozvání Česko-ruské společnosti). *JIHOČESKÉ MATKY*

Pod korunou stromů

Dvouletý projekt podpory environmentálních center se zkráceným názvem Pod korunou stromů se láme do své druhé poloviny. Končí první projektový rok na téma Klíma a Voda. V průběhu tohoto roku proběhla řada akcí, ať už to byly velké či menší semináře, besedy, vycházky a jiné. Kromě toho projekt podpořil environmentální výukové programy pro mateřské, základní i střední školy, a v neposlední řadě environmentální poradenství. Druhý projektový rok proběhne na téma Stromy a v nabídce organizací je určitě na co se těšit. Projekt je podpořený SFŽP, MŽP a Jihočeským krajem a toto číslo časopisu Krassec podpořil také Magistrát města České Budějovice. *OS KRASEC*

Křesadlo do Písku

Jedním z pěti oceněných cenou Křesadlo za rok 2009 byl v kategorii Dobrovolník roku i Marek Anděl z Ekocentra – Elektrárny královského města Písku, o.p.s. Vyhlášení cen pod záštitou hejtmána Mgr. Jiřího Zimoly a starosty Strakonice Ing. Pavla Vondryse se uskutečnilo ve Strakonici na Hradě. Cenu Křesadlo získal Anděl za paletu dobrovolnických aktivit, při kterých se snaží seznamovat veřejnost a především mládež s možnostmi využití obnovitelných zdrojů energií, s možnostmi úspor energií a s důležitostí třídění odpadů. Mimo jiné se mu podařilo rozjet projekt Podej tlapku, jehož hlavním cílem je konkrétní pomoc pro týraná a opuštěná zvířata. Zasloužil se také o propagaci a šíření odkazu politické vězenkyně z Písku Dagmar Šimkové. *EKOCESTRUM ELEKTRÁRNA PÍSEK*

Ekoporadna Calla se nestačí otáčet

EDVARD SEQUENS, edvard.sequens@calla.cz

246 vyřízených dotazů během letošního prvního čtvrtletí naznačuje, že i v tomto roce má ekoporadna sdružení Calla o práci postaráno. Za rok 2009 máme na kontě 830 poradenských výstupů. Většinu klientů tvoří lidé, kteří se chtějí bránit záměrům ohrožujících životní prostředí, nebo hledají nějaké environmentálně přátelské řešení. Často jde také o dlouhodobější právní poradenství věnované konkrétním kauzám.

Vzhledem k odborné erudici jsou poradci Cally vyhledávaným informačním zázemím pro řadu nevládních organizací. Pomoc u nás ale našli i studenti, veřejná správa či firmy. Většina otázek se týkala ochrany přírody a krajiny či energetiky, ale otázky přicházely rovněž k tématům zemědělství, odpadů, dopravy apod.

Za suchými čísly je schována konkrétní pomoc v desítkách případů. Například u chystané „revitalizace“ sídliště Máj v Českých Budějovicích, kdy jedním ze zásadních problémů byla snaha města umístit do jednoho vnitrobloku novou komunikaci a nová parkovací místa na úkor dětského hřiště, ploch se zelení a klidových zón. Proti záměru se postavila naprostá většina obyvatel okolních domů. Návrh byl nakonec vzat zpět a řízení zastaveno. Calla poskytovala právní poradenství občanskému sdružení Máj a taktéž se řízení účastnila.

Obyvatelé Lhenic se na Callu obrátili kvůli záměru kácet vzrostlé lípy před kostelem na náměstí. Ve spolupráci s Českou inspekcí životního prostředí se podařilo kácení zabránit a vyžádat zpracování odborného posudku AOPK. Mezi dlouhodobé spory patří ten na Včelné – vlastníci pozemku prosazují záměr postavit dům přímo pod korunou památného dubu. Českobudějovický magistrát zásah nepovolil, krajský úřad ale po odvolání žadatele rozhodnutí změnil a žadateli vyhověl. Calla podala podnět na přezkumné řízení k MŽP, které rozhodnutí KÚ obratem zrušilo.

V posledním období jsme rozšířili poradenství o informační pomoc zájemcům o podporu obnovitelných zdrojů energie a zateplení domů v rámci dotačního programu Zelená úsporám. Kontakty na Callu i ostatní poradny Krascec najdete na str. 2.

Autor pracuje jako energetický poradce ve sdružení Calla

labuť, nebo člověk? Potrefená labuť, nebo člověk?

MATOUŠ ŠIMEK, msimek@vydry.org

Český nadační fond pro vydru byl v létě 2009 zavolán k zajímavému případu zraněného zvířete. Na rybníce Dřevo u Horní Pěny byla doma labuť rodinka se čtyřmi mláďaty, kterou dobře znali místní chataři. Jeden nám však zavolal, že jedno mládě je celý den pozadu, je apatické, zřejmě zraněné a že ví, jak k tomu došlo...

Na místě nám sdělil, že labuť zranil ranou pádlem jeden z výrostků, kteří měli party v sousední chatě. Mladík se prý dokonce přiznal i policii, že to udělal vědomě, že labuť nesnáší od chvíle, kdy ho jako malého kluka labuťák štípнул...

Nám se podařilo na mělčině zraněnou mladou labuť odchytit. Na stanici v Třeboni jsme odhalili nalomení zobáku, navíc zřejmě došlo i k otřesu mozku.

Společně s pánem, který nás k případu zavolal, jsme se u městského úřadu a policie snažili domoci potrestání viníka, když se dokonce přiznal. Vše se táhlo dlouho, pravomoc k rozhodnutí si policisté s úředníky předávali jako horký brambor, ale vytrvalost se vyplatila. Po více než půl roce jsme obdrželi finanční částku, kterou musel zaplatit výtržník a která posloužila k zaplacení výloh na léčbu zraněného zvířete. Labuť se našťástí uzdravila a mohla se vrátit na rybník. Akorát nám bylo řečeno, že to zde není jediný případ napadení a zranění vodních ptáků. Mláťat zvířata kvůli vlastním náladám či špatnému zážitku s jiným jedincem téhož druhu, to je dost blbý úlet...

Autor je ekoporadcem v Českém nadačním fondu pro vydru

foto Krascec

Nové byty pro břehule pro břehule

JIRÍ ŘEHOUNEK, rehounekJ@seznam.cz

Přežití břehulí v naší krajině dnes závisí téměř zcela na lidských aktivitách. Calla letos na jaře dokončila úpravy hnízdních stěn pro břehule v šesti jihočeských pískovnách. Jedná se o pískovny U Lžina a Borkovic na Tábořsku, u Jindřichova Hradce a Záblatí na Jindřichohradecku a pískovny u Třebče a Slavošovic na Českobudějovicku.

Břehule říční. Foto Axel Strauß, Wikipedia Commons

Břehule říční dříve hnízdily v říčních březích strhávaných jarními povodněmi. Po regulaci většiny vodních toků si začaly vyhrabávat nory ve stěnách pískoven a dalších těžeben, kde jich dnes v ČR hnízdí drtivá většina. Tyto hnízdní stěny však vyžadují pravidelné strhávání, jinak v nich hrozí tvrdnutí materiálu a namnožení parazitů. V aktivních těžebnách lze obvykle dohodnout takové podmínky, které neomezí těžbu a vyhovují břehulím.

V opuštěných pískovných pravidelnou údržbu hnízdních stěn často přebírají nevládní organizace. Vinou člověka přišly v minulosti břehule o svoje přirozená hnízdiště. Obnovou jejich hnízdních stěn v pískovnách se pokoušíme o zachování příznivých podmínek pro hnízdění tohoto ohroženého druhu v jihočeské krajině.

Calla se ochraně břehulí věnuje dlouhodobě. V loňském roce realizovala úpravy hnízdních stěn ve třech pískovnách. V pískovně Lžín bylo po úpravě zaznamenáno 129 hnízdních nor, v pískovně Třebče 48 hnízdních nor a v pískovně Záblatí 686 hnízdních nor, což z této lokality učinilo největší hnízdiště břehulí v Jihočeském kraji. Celkově v těchto třech pískovnách hnízdila téměř třetina jihočeských břehulí, což potvrdila analýza hnízdní populace zpracovaná pro Callu v roce 2009. Vydali jsme také metodické a informační materiály o ochraně břehulí.

V letošním roce se hodláme zaměřit také na další skupiny živočichů, kterým vyhovují úpravy kolmých písčitých stěn. Jedná se především o některé druhy ohrožených bezobratlých živočichů, např. samotářské včely. Těmto aspektům vytváření hnízdních stěn dosud nebyla v ochraně přírody věnována velká pozornost.

Calla poskytuje poradenství u obdobně zaměřených projektů v celé republice. Hlavní část financí na obnovu stěn letos poskytne EOG Association for conservation. Projekt byl také podpořen MŽP ČR a grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím NROS. Více informací najdete na specializovaném webu Jihočeské pískovny (www.calla.cz/piskovny).

Autor je učitel, v Calle se věnuje obnově území narušených těžbou nerostných surovin

Písecké břehy hlásí: Uklizeno!

JINDŘIŠKA JELÍNKOVÁ, jindriska.jelinkova@email.cz

Letošní třetí ročník jarního úklidu řeky Otavy v Písku se setkal s ještě větším úspěchem než předchozí dva. Potvrdil se tak fakt, že spouště lidí stav přírody lhostejný není. Zatímco vloni jsme se dopočítali k osmi desítkám dobrovolníků, letos jich bylo ještě o deset více. A navíc je nad slunce jasnější, že všichni pracovali více – nasbíralo se 1060 kg odpadků a 60 kg železa. Zatímco vloni byl kontejner zaplněný do poloviny, letos doslova přetékal. To, že měl „pouze“ o dvě stě kilogramů více než vloni znamená jen jedno – vyšší podíl sesbíraných plastů.

Začalo se hned ráno minutou ticha na uctění památky polským obětím leteckého neštěstí, ke kterému došlo krátce před akcí. Poté si účastníci vybrali zelené nebo žluté tričko, rozebrali pytle na sběr odpadků a rukavice a vyrazili do terénu. Sbíralo se po obou stranách Otavy směrem od Zátavského mostu až po kynologické středisko za Sulanem. Největší nepořádek byl na levém břehu směrem od sídliště Portyč k Jiráskovu mostu, kde sbíral také senátor Miroslav Krejča. Vedle tradičních plastů se našly také plechovky s neurčitým obsahem, zbytky kol a kočárků, pneumatiky i s disky, dráty, hadry, boty, deštníky, skateboardové prkno, hokejka, skleněné láhve a tisíce dalších věcí. Vrcholem byly ovšem četné nálezy zelených igelitových pytlíků, které si pejskaři mohou vyzvednout

na městském úřadě pro likvidaci zvířecích exkrementů. Mnozí z nich to pochopili po svém – psí výkal sice do sáčku sebrali a zavázali, ale ten pak bezostyšně pohodili do trávy.

Marek Anděl z pořádacího Ekocentra – Elektrárny královského města Písku, o.p.s. je rád, že akce se dostala do povědomí lidí: „Hlavním smyslem naší každoroční akce je zapojit širokou veřejnost do úklidu vlastního města. Vždy se tu sejde dobrá parta, která dle svých možností uklidí břehy a závěrem dne se posedí u ohně: Kdo chce, sveze se i na kánoji. Myslím, že následně jsou všichni pozornější, když si někdo na veřejném prostranství stele pod sebe!“ Letos se, stejně jako v předchozích letech, vydařilo počasí. Úklid ke Dni Země tak dostává punc tradiční a velmi úspěšné akce, kterou podporuje také Městský úřad – odbor životního prostředí a VLHZ.

Autorka pracuje v Ekocentru – Elektrárně král. města Písku

Marek Anděl s částí sebraného odpadu. Foto autorka

Ing. Bohuslav ŠVARC

Dobry žák

lesního rady Koniase

JIŘÍ MAREK, marek.chvalkov@tiscali.cz

Ing. Bohuslav Švarc oslaví v prosinci příštího roku devadesátku. V současné době sice špatně vidí, ale jinak na něm jeho věk není příliš poznat. Pan Švarc patří k nestorům jihočeského lesnictví a jihočeské ochrany přírody. V roce 1995 obdržel cenu ministra životního prostředí za zpracování zásad ekologického hospodaření v lesích a jejich realizaci v lesích Novohradsko. Dne 21. března 2010 mu ministr zemědělství udělil uznání za zásluhy o les a významný přínos českému lesnictví.

Ing. Bohuslav Švarc dne 23. března 2010, dva dny poté, co obdržel uznání za zásluhy o les a významný přínos českému lesnictví od ministra zemědělství ČR.

Pane inženýre, mohl byste se vrátit k počátkům své lesnické praxe ve VÚ v Opočně a říci v čem Vás jako začínajícího lesníka nejvíce ovlivnil Váš učitel Hugo Koniase?

Ano, moje éra v Opočně v rezortním výzkumném ústavu pro pěstování lesa v podstatě byla pokračováním mé profesní dráhy. Já jsem předtím působil sedm let u bývalého schwarzenberského velkostatku na lesním závodě Hluboká nad Vltavou, Vimperk zámek a Český Krumlov. V padesátých letech lesní správu Arnoštov, kde jsem dělal vedoucího, přičlenili k vojenskému výcvikovému táboru Boletice a já jsem u vojáků nechtěl sloužit. V Opočně jsem byl přiřazen k lesnímu radovi Hugo Koniasevi, který v té době byl takovou jedničkou v pěstování lesa po 2. světové válce v naší republice. On byl také přednostou velkostatku Colloredo-Mansfeld na Opočensku a měl za sebou velmi dobré výsledky hospodaření. Jeho práce byla zaměřena ze současného pohledu dá se říct na ekologicky přijatelný způsob hospodaření v lese. No a tam byla navozena ta moje činnost zaměřená mimo hospodaření v lese také na ochranu přírody a krajiny a na záchranu ohrožených druhů rostlin a živočichů.

Takže to všechno už začalo v Opočně?

V Opočně v podstatě jsem získal ten širší rozhled a vzájemné souvislosti, a tehdy jsem si plně uvědomil, že lesy tvoří ekologickou kostru krajiny, že především záleží na lesním hospodáři. Jak se bude hospodařit v lese, tak že se bude ovlivňovat prostředí v krajině, nakonec na celém území a že on

má v tomto směru zodpovědnost. To v podstatě plně korespondovalo s mým takovým celoživotním programem, aby byly lesy odolné proti živelním kalamitám, proti škodám všeho druhu. A v závěru, aby tohle všechno vedlo k trvalejšímu stavu životního prostředí v krajině. U lesního rady Koniase jsem strávil 3,5 roku. A on mě po půl roce osobního kontaktu pověřoval vedením části pěstebních kurzů pro lesníky, protože tehdy v tom období po 2. světové válce byl nedostatek kvalifikovaného personálu, zejména výkonného – lesních hajných, později se ustálil název lesníků.

Potom jste začal působit na Nových Hradech....

Já jsem se dostal na Nové Hradce doslova nechtěně. Hlavně z bytových důvodů, v Opočně jsem bydlel ve dvou inspekčních pokojích vedle hladomorny... Tehdy mi slíbili nový byt, ovšem padesátá léta. Bylo mi řečeno: Jste technik, výzkumník, mladá člověk, vy musíte ještě něco vydržet, my tady máme těžce pracující žadatele o byt. A já jsem byl technik, taková ta kategorie zpočátku víceméně trpěná, nebyl jsem pracující manuálně, tak jsem musel čekat.

Hlavního inženýra u Jihočeských lesů dělal tehdy Ing. Šindelář, to byl starší spolužák z výzkumu. Tomu jsem řekl, jaké mám problémy. A na Nových Hradech se v té době stala havárie. Nákladní auto, sklápěčka, vezla v únoru na lov divočáků skupinu zaměstnanců. Řidič zajel na krajnici, ta se s ním utrhla, sklápěčka se dvakrát převrátila po stráni a na místě bylo pět mrtvých. Tehdejší dělnický ředitel lesního závodu, on byl vyučený holič, podepsal tomu řidičovi jízdní příkaz. Pochopitelně, že byl zatčený, vyslychaný a odsouzený. Ale vzhledem ke kádrovému původu a ke všem těm věcem dostal jenom dva roky a rok mu byl potom ještě prominut. A tak potřebovali nutně obsadit – jaro se blížilo – funkci vedoucího provozu na lesním závodě. Ing. Šindelář si na mě vzpomněl a řekl: Byt dostaneš do tří měsíců, přijmeš to? Já jsem říkal: Ano, bude to v jižních Čechách, mám tam rodiče, jsem rodák Jihočech, patriot, tak se rád vrátím na Šumavu a do Novohradských hor.

Nejlepší lesník byl ten, který drancoval lesy

Co byste považoval za dobu Vašeho působení na N. Hradech za největší úspěch?

Za největší úspěch jsem považoval zavedení ekologického způsobu hospodaření v lesích. Ten v podstatě spočíval v zakládání smíšených nestejnověkých porostů ze dřevin původní druhové skladby, které byly dřív v lesích zastoupeny. Potom úpravu kmenových stavů jelení vysoké zvěře, které byly neúnosné a které působily rozsáhlé škody a devastace lesních porostů. No a pochopitelně zvýšení odolnosti lesa proti škodlivým činitelům biotickým i abiotickým. Z těch biotických to byl zejména kůrovec myška, který se tady občas vyskytl a z těch abiotických to byly větrné a sněhové polomy a potom škody způsobené pozdními mrazy, zejména v komplexu Dolní hvozdu, který je v inverzi Třeboňské pánve.

Žofínský prales, foto Petr Lepší / SCHKO Blanský les

Jaké byly počátky vašeho působení ČSOP v Nových Hradech?

Měl jsem štěstí, že prvním taxátorem, který nastoupil na N. Hrad, kde byl starý, už prošlý lesní hospodářský plán, byl vedoucí taxátor Ing. Košan z Lesprojektu v Hluboké nad Vltavou. A v té době se snažil povýšit ostatní funkce lesa na nejméně stejnou, nebo i vyšší úroveň, než je produkce dřeva. A tak jsme si notovali. Moje činnost spočívala v tom, že jsem se snažil zachránit řadu zbytků porostů původní druhové skladby. Omezil jsem tam v rámci svých možností těžbu, i když jsem byl za to kolikrát pranýřovaný. V době totalitního režimu byl nejlepší lesník ten, který drancoval lesy, který umožnil zpřístupnit řadu nových porostů pro těžbu. Já jsem měl tu výhodu, to mohu teď říct, že za doby okupace otec ve svém revíru vybudoval bunkr a půldruhého roku tam poskytoval útluk parašutistům Rudé armády, kteří tam seskočili. On jim tam zajišťoval zásobování přes seník, a tak dále... U nás dělali kolikrát kontrolu, bylo to o hlavu celé rodiny, no ale prošlo to, takže jsme naživu. A byl tam i jeden pozdější vysoký funkcionář ÚV KSČ z Prahy. Když mu šlo o život a oni ho nějakým způsobem přepravili k otci, tak ho tam v tom bunkru ubytoval taky. Byl tam asi tři nebo čtyři měsíce. Takže tenhle člověk nade mnou později držel ochrannou ruku... Já jsem se ti otevřel, chtěl jsem ti nastínit ten život a ty podmínky, které jsem měl k práci v lese...

Prales, foto Matouš Šimek

A jak ta práce na Novohradsku pokračovala?

Navrhoval jsem potom řadu porostů na vyhlášení maloplošných chráněných území. Výběrně jsem na tom spolupracoval s Ing. Urbanem. Třeba otázka Červeného blata. To byla tehdy rezervace, která měla asi 42 hektarů, a když jsme dělali typologický průzkum za éry Ing. Košana, tak jsem říkal: No tohle, to je hotový poklad, to je perla pro příští generace. Mě Poláci vezli až k Bělověžskému pralesu, aby mi ukázali porost blatky, který měl rozlohu asi dvacet hektarů... Tak jsem to ocenil, a pak jsem jim řekl: A teď já zvu vás k nám, kde máme porosty blatky na třech stech hektarech. A pak jsem dal impuls, abychom k té rezervaci o 42 hektarech přičlenili dalších skoro 300 hektarů. Všichni s tím souhlasili – včetně lesníků. Těžební práce tam byly drahé, kvalita dřeva nízká, slabé sortimenty. Žádným prostředkem se tam nemohlo dostat, dokud hluboko nezamrzla půda. Byl to trest Boží...

Jaký máte vztah k hraběti Jiřímu Augustovi Boquoyovi?

Pro mě rod Buquoyů znamenal v době, kdy přišel na Nové Hrad, určitý přínos pro zlepšení hospodaření v lese i na zemědělské půdě. Když jsem prostudoval životopis a názory Jiřího Augusta Buquoye, došel jsem k názoru, že to byl člověk osvícený, schopný a inteligentní, dá se říct na svou

dobu sociálně na výši, který uznával jakoukoli práci i toho posledního dělníka, pokud svou práci dělal dobře.

Budoucnost? Nástup vlády peněz...

Jak vidíte budoucnost novohradské přírody, perspektivy ochrany přírody na Novohradsku?

No, abych pravdu řekl... Pokud jde o rozvoj lesního hospodářství na Novohradsku a o dopad do životního prostředí a ochrany přírody, jsem dost na pochybách. Dneska se dívají na lesy a hospodaření v lesích na Novohradsku z hlediska soukromého podnikání. Oslabuje se odborná kvalita a hodnotí se každý, kdo má peníze... Určitý nástup, aby se v tom našem úsilí pokračovalo, byl daný prací na vyhlášení CHKO Novohradské hory. Kdysi to bylo na spadnutí. Tehdy byl iniciátorem ministr Kužvart...

Vraťme se k optimističtější věci. Máte tady na Novohradsku nějaké místo, k němuž máte blízký vztah, nebo vybaví se vám nějaký konkrétní strom, řekněme „strom vašeho srdce“?

Já myslím, že nejvícejší hluboký vztah mám k Žofínskému pralesu. A pro ten jsem taky udělal maximum. Když jsem přišel na Nové Hrad a prošel jsem si Žofínský praless, tak jsem byl zklamaný. Byl tak zdevastovaný vysokou jelení zvěří, že v některých místech bylo vidět na padesát, šedesát metrů. Spodní etáž, podrosty chyběly, dřeviny, které tam byly, byly skousány, jehličnany vytlučeny, jedlové nálety téměř žádné – to vše dokázala vysoká jelení zvěř zlikvidovat. Tehdy jsem taky podnítil Ing. Vrátného, aby si vzal za úkol diplomovou práci o současném stavu Žofínského pralesa a opatřeních k jeho záchraně. Navrhl radikální redukci jelení zvěře, ke které se potom přistoupilo. A naštěstí se dostavil semenný rok u buku, ten se tam začal zmlazovat, a potom i smrk na zamokřených místech.

Také jste se věnoval dřevinám volně rostoucím v krajině...

Ano. Navrhoval jsem k vyhlášení 56 památných stromů v oblasti Novohradsku. Nakonec jich je 36. Ono celkově se mi mé cíle podařilo naplnit tak na sedmdesát procent. Novohradskou pobočku ČSOP jsem vedl od roku 1983 nebo 1984 asi do roku 2002. Mohl jsem víc, ale bojoval jsem proti formalismu. A tolerance nedostatků nás brzdí v práci.

Úplně poslední otázka: Měl byste pro čtenáře Krasce nějaké motto nebo vzkaz?

Já myslím tak – takový univerzální vzkaz, který říkám všem, od mládeže až po důchodce: Udělejte v rámci svého zdravotního stavu a svých možností všechno pro to, abyste zachránili zdravé životní prostředí pro všechny živé organismy. To znamená pro rostliny i živočichy, které se v současné době nacházejí v přírodě. Když každý udělá nepatrný zlomek v tom, že nebude ničit jejich životní prostředí, tak je to velký vklad pro jeho děti a další generace na této planetě.

Děkuji za rozhovor

Rozhovor dne 23. března 2010 v Nových Hradech

Mostek přes Tisový potok před vchodem do Žofínského pralesa, foto Zdeněk Kubeš

Jubilejní 10. ročník Biologické olympiády

R. Kurky

V dubnu proběhl na SOŠ pro ochranu a tvorbu životního prostředí ve Veselí nad Lužnicí jubilejní 10. ročník Biologické olympiády Rudolfa Kurky. Rudolf Kurka (1915–2000) byl veselský učitel, botanik a ochránce přírody, který se spolu s RNDr. Jiřím Bumerlem, okresním konzervátorem státní ochrany přírody, v roce 1980 zasloužil o otevření naučné stezky Borkovická blata, což je nejsevernějším rašeliništěm Třeboňské pánve. Soutěže se zúčastnilo 27 žáků 8. tříd z osmi základních škol Třeboňska, kteří nejprve s odborným doprovodem prošli vloni zrekonstruovanou naučnou stezku Borkovická blata. Získané informace využili při testu znalostí z botaniky a zoologie. V oboru botanika byla úspěšnější děvčata, v oboru zoologie naopak chlapci. Vítězkou v botanice se stala Lucie Lamačová ze ZŠ Ševětín, 1. místo v zoologii získal František Klíma ze ZŠ Sokolská v Třeboni. Pokud se soutěžící přihlásili na SOŠ OTŽP ve Veselí nad Lužnicí, získali navíc mimořádné body pro přijímací řízení. Nad akcí převzala záštitu radní Jihočeského kraje RNDr. Jana Krejsová. *LIBUŠE JOZKOVÁ*

Jihočeští studenti zvítězili ve finále Enersol

Čtyřikrát se Jihočeši zúčastnili národního kola projektu Enersol, čtyřikrát v jeho soutěžní části excelovali. Letos si dojeli pro zatím poslední triumf do Otrokovic, kde osmičlenné družstvo složené ze studentů jihočeských středních škol v konkurenci deseti krajů opět zvítězilo, a tím prokázalo vysokou úroveň odborné přípravy v oblasti obnovitelných zdrojů a snižování emisí v dopravě na jihu Čech. Krajskou reprezentaci, nad jejíž účastí v soutěži přijala záštitu krajská radní Jana Krejsová, letos vytvořili studenti VOŠ a SPŠ z Písku, táborské VOŠ a Střední zemědělské školy, dále pak VOŠ, SPŠ automobilní a technické z Českých Budějovic, Střední školy technické a obchodní z Dačic, SOŠ pro ochranu a tvorbu životního prostředí z Veselí nad Lužnicí a samozřejmě z garantující SPŠ strojní a stavební Tábor. Výborně prezentované projekty Tomáše Reichla (VOŠ a SPŠ Písek) a Marka Palána (SPŠ Tábor) i soustředěný výkon zbylých členů týmu v testu odborných znalostí zajistily vítězství Jihočechů celkovým ziskem 8313 bodů před reprezentací z Liberce a Středočeského kraje.

Převzato z www.kraj-jihocesky.cz

Dvě zprávy z Tábora

MILENA KAŇKOVÁ, *k.ankova@seznam.cz*

V botanické zahradě VOŠ a Střední zemědělské školy Tábor se v dubnu uskutečnil již 9. ročník soutěže žáků základních škol z Táborska nazvaný Kapky poznání ke Dni Země. V témže měsíci se na VOŠ a Střední zemědělské škole Tábor konal již čtvrtý ročník soutěže Ekologie v zemědělské praxi.

Kapky poznání

Soutěž je velmi oblíbená, o čemž svědčí stále narůstající zájem o účast. Letos ve čtyřech věkových kategoriích soutěžilo celkem 59 tříčlenných družstev ze 13 škol. Děti strávily příjemné dopoledne v krásném prostředí botanické zahrady a odnesly si zážitky z plnění vědomostních i dovednostních úkolů, tři vítězná družstva každé kategorie i diplomy, drobné upomínkové předměty a květináčky se sukulenty. Soutěž připravuje Klub ekologické výchovy VOŠ a SZeŠ Tábor. Poděkování patří žákům 2.A, kteří soutěž velmi zodpovědně pomohli zajistit.

Ekologie v zemědělské praxi

Cílem druhé zmíněné soutěže je upozornit budoucí zemědělské odborníky na význam udržitelnosti zemědělství a upevnit v nich potřebu citlivého přístupu k přírodě a krajině. Soutěž rovněž vytváří prostor pro výměnu poznatků o možnostech podpoření prosperity zemědělského podnikání v dnešní pro zemědělství nepříznivé době. Utkalo se sedm tříčlenných družstev složených ze žáků 3. a 4. ročníků SOŠ se zemědělským, potravinářským a ekologickým zaměřením.

Soutěžící řešili krátký test zaměřený na problematiku uplatňování správné zemědělské praxe, poznávali rostlinný materiál a prezentovali splnění domácího úkolu, který byl zaměřen na představení podniku úspěšného zemědělce z regionu školy, který hospodaří moderně a současně citlivě využívá krajinu. Zadání domácího úkolu: „Vyberte v regionu školy úspěšného zemědělce, který hospodaří moderně a současně citlivě využívá krajinu. Připravte krátkou PowerPointovou prezentaci, ve které nám stručně představíte jeho podnik a dále vyberte ta jeho opatření, která dle vašeho názoru přispívají k ochraně životního prostředí, a v komentáři zdůvodněte své volby.“

Přednesené prezentace vytvořily prostor pro podnětnou diskusi. Výkony všech soutěžících byly velmi pěkné a vyrovnané.

Autorka je koordinátorkou EVVO na VOŠ a SZeŠ Tábor

Mařížský park

MARTINA HAVLÍČKOVÁ

V roce 2006 byl v prostoru Mařížského parku neoprávněně pokácen topol černý, který měl v průměru více než metr. Tehdy poprvé se veřejnost začala zajímat o budoucnost parku. V roce 2007 byla vykáčena řada naprosto zdravých stromů na hrázi, na základě „oznámení“ opatření proti poškození hráze! Několik obyvatel Maříže a Slavonic začalo mít obavy z krátkodobých ekonomických zájmů, které se staly hrozbou pro ochranu přírody v této lokalitě. V létě bylo Městem Slavonice zahájeno řízení o dalším kácení v parku. Díky petici občanů byl tento záměr odložen do vypracování projektu revitalizace na základě biologického a dendrologického průzkumu, včetně veřejného projednání.

Od roku 2008 spolupracuje město s obyvateli Slavonic a Maříže v rámci Pracovní skupiny Mařížský park. Jejich společným cílem je shromáždit všechny dostupné informace o parku, seznamovat s nimi veřejnost, prosazovat ochranu této lokality, spolupracovat na získání finančních prostředků na revitalizaci parku a také se na ní podílet. Dále se starat, aby park sloužil jako „společný prostor“.

Výsledky spolupráce jsou již viditelné. Počínaje společným úklidem nebo kosením v parku, propagací parku – výstavy, procházky s odborníky i úspěšné podání grantových žádostí. Nyní v rámci projektu „Přírodní zahrady bez hranic“ probíhají aktivity, které vytvářejí podmínky pro zapojení veřejnosti do plánování revitalizace parku. Na tento projekt navazuje projekt „Evropský park Bavorsko-Čechy“, díky němuž vznikne plán revitalizace a ochrany parku, proběhnou nejdůležitější kroky pro jeho záchranu. A jako VEŘEJNÝ prostor bude sloužit k procházkám, setkávání a poučení.

Jenže ekonomické zájmy mají velký vliv na současnost parku a můžou vše, co dnes vypadá velmi slibně, nenávratně zničit. Konkrétně jde o pozemek s torzem Mařížského zámku, který není součástí parku a je vyčleněn jako stavební parcela. Zároveň máme jako členové pracovní skupiny obavy z dopadu digitalizace katastrální mapy při jednoduché pozemkové úpravě, jejíž administrativní postup lze také „zneužít“.

Podrobnější informace naleznete je na www.slavonice.cz a na www.prirodnizahrada.eu.

Autorka je členkou Pracovní skupiny Mařížský park

Seminář „Biodiverzita a udržitelný rozvoj“

LIBUŠE JOZKOVÁ,

Pravděpodobně víte, že rok 2010 vyhlásilo UNESCO Mezinárodním rokem Biodiverzity (biologické rozmanitosti). Příčinou snižování druhové rozmanitosti je především ničení, degradace ubývání přirozeného prostředí pro jednotlivé druhy organismů, ale podílí se na něm i šíření nepůvodních - invazních druhů a klimatické změny. Téma se odrazilo i v oblasti vzdělávání. Na mezinárodní, národní i regionální úrovni se v průběhu roku konají různé informační, vzdělávací a osvětové akce. Na krajském úřadě v Českých Budějovicích se konal seminář na téma „Biodiverzita a udržitelný rozvoj“, určený pedagogům jihočeských základních a středních škol.

Program semináře zajistil Klub ekologické výchovy, o.s. Praha. odborná garantka semináře, Doc. PaedDr. RNDr. Milada Švecová, CSc., z Přírodovědecké fakulty UK Praha, představila společně se svou koleyní z fakulty účastníkům setkání mj. možnost zařazení video před-

nášek zaměřených na genetickou a druhovou biodiverzitu do výuky, informovala o projektu EnviGame v kontextu vzdělávacího programu Biodiverzita, na praktických příkladech prezentovala možnost využití informačně-komunikačních technologií.

RNDr. PhDr. Danuše Kvasničková, CSc., mj. autorka známého ekologického přírodopisu, nahlédla téma biodiverzity v širších souvislostech, z pohledu ekonomického i sociálního. Zajímavé a inspirativní zpracování tématu biodiverzita v podmínkách městské sídlištní školy přiblížila přítomným Mgr. Eva Jiříková, CSc., učitelka ze ZŠ Generála Janouška z Prahy 9. Na regionální úrovni pohovořila na téma druhové biodiverzity RNDr. Markéta Drábková ze Správy CHKO Třeboňsko.

V programu nechyběl ani host ze zahraničí – RNDr. Kamila Sásíková, Ph.D. seznámila účastníky semináře s některými environmentálními projekty na Slovensku a představila různé výukové pomůcky, metodické příručky a také několik zajímavých internetových adres. Podnětná byla i závěrečná diskuse, z níž vyplynulo, že další podobné setkání na krajském úřadě proběhne na podzim letošního roku, tematicky bude zaměřené na les, protože rok 2011 bude vyhlášen Světovým rokem lesů – pro náš kraj téma nanejvýš aktuální.

Vzdělávací seminář „Biodiverzita a udržitelný rozvoj“ připravil odbor životního prostředí, zemědělství a lesnictví ve spolupráci s Klubem ekologické výchovy, o.s. Praha.

Pozvání do světa borovic

BARBORA ŠÍMOVÁ, pomocpriode@seznam.cz

Na Stanici „Pomoc přírodě“ v Týně nad Vltavou máte ojedinělou příležitost projít se napříč kontinenty a seznámit se s 24 druhy borovic, rozdělenými do tří ploch podle původu. Roste zde 11 amerických, 8 evropských a 5 asijských botanických druhů. Pestrost a mnohotvárnost rodu PINUS je fenomenální. Mezi borovicemi nalezneme jak novodobé přírodní křížence, tak i prastaré organismy, ošlehané tisíci lety přírodního výběru. Druhy adaptované pro růst v bažinách, i druhy přizpůsobené drsným horským podmínkám.

Tato početná rostlinná rodina čítá více než 100 druhů, rostoucích přirozeně po celé severní polokouli, pouze p. merkusii (borovice sumaterská) překračuje rovník. Na jižní polokouli jsou borovice vysazovány v okrasných a hospodářských porostech, jejich vliv na domácí ekosystémy představuje samostatné téma.

Z hlediska rozšíření nalezneme mezi borovicemi čistě lokální druhy (např. naše domácí borovice blatka, nebo borovice dvourodá), i kontinentální světoběžníky (např. borovice lesní rostoucí v celé Eurasii od 0 do 1000 m n. m, v Evropě od Skotska a Španělska na východ a přes sever Asie téměř až k pobřeží Tichého oceánu; v Americe je to např. borovice Banksovka (Pinus banksiana), jejíž areál sahá od Severozápadních teritorií v Kanadě až po Maine v USA., táhne se tedy přes 20° zeměpisné šířky, roste ve výškách 0 – 800 m n. m.)

Věk stromů ve sbírce se pohybuje okolo 15 – 20 let, některé druhy jsou již ve fertilitním stádiu a je možné pozorovat rozdílnou stavbu šišek. Šiška spolu s porovnáním uspořádání cévních svazků na řezu jehlic je hlavním rozlišovacím znakem borovic.

Pro návštěvu sbírky je vhodné zvláště pozdní jaro, kdy jsou již patrné mladé opylené samičí šištice. Na řadě stromů, především amerických druhů, je možné pozorovat meziroční postupný vývoj šištic, které neopadávají, ale zůstávají uzavřené na stromech i po mnoho let. To je jedním z projevů adaptace dřevin na požáry (semeno se z šišky uvolní až poté, co je vystavena vysokým teplotám a žáru).

Pinus longeva – nejstarší žijící organismus na světě. Stromy vynikají úspornou strategií přežití v nehostinných vysokohorských podmínkách Sierra Nevada v Kalifornii. Foto: Rick Fencel

Kromě sbírky světových druhů borovic naleznete v areálu Stanice také sbírku velkých bloků jihočeských typů hornin, expozici lesních společenstev jižních Čech a léčivých bylin. Ve výstavní síni je k vidění paleontologická sbírka zapůjčená z Jihočeského muzea v expozici pod názvem Na křídlech pterodaktyla.

Stanice „Pomoc přírodě“ je přístupná veřejnosti každou sobotu a neděli od 13 do 17 hodin, návštěvu v jiné dny, exkurze a skupinové prohlídky je třeba předem objednat na tel. čísle 604 626 894.

Autorka pracuje ve stanici Pomoc přírodě

Podpora z krajského Grantového programu Rozvoj venkova a krajiny 2010

LIBUŠE JOZKOVÁ, jozkova@kraj-jihocesky.cz

Jihočeský kraj podporuje formou grantů oblast EVVO od roku 2004. V roce 2010 byla oblast podpory rozšířena o vzdělávání a osvětu v oblasti zemědělství a myslivosti. Finanční podpora EVVO z rozpočtu kraje je už druhým rokem zařazena v GP Rozvoj venkova a krajiny. V letošním roce jde o Opatření 2: Podpora aktivit v oblasti rybníkářství, včelařství, ekologické výchovy, zemědělství a myslivosti, podopatření II – Podpora EVVO včetně oblasti zemědělství a myslivosti. Podopatření III se týká Podpory stanic pro handicapované živočichy.

Uzávěrka příjmů žádostí o grant byla 29. ledna 2010. V podopatření II bylo přijato celkem 56 žádostí. Nejvíce žádostí, celkem 17, bylo podáno z Českých Budějovic a Českobudějovicka, následovalo Jindřichohradecko s 10 žádostmi, nejméně žádostí došlo z Prachaticka – pouze 2. Mezi žadateli převládaly neziskové organizace včetně zájmových svazů (24 žádostí), za nimi následovaly školy (19 žádostí). Hodnotící komise doporučila k podpoře 19 vybraných projektů, u většiny z nich navrhla snížení požadované výše grantu. O poskytnutí grantů

v navrhované výši rozhodla rada kraje 2.3. 2010 usnesením č. 224/2010/RK-36 a zastupitelstvo kraje 16.3. 2010 usnesením č. 88/2010/ZK-13. Jde o finanční prostředky ve výši 684 500,- Kč. Přehled podpořených projektů s uvedením příjemce dotace a výši poskytnutého grantu v Kč je uveden v následující tabulce č. 1. Všechny podpořené projekty jsou podmíněny povinnou finanční spoluúčastí příjemce grantu, která musí být minimálně ve výši 25% z celkových nákladů vynaložených na realizaci projektu.

Činnost stanic, které na území Jihočeského kraje pečují o handicapované volně žijící druhy živočichů, podporuje Jihočeský kraj také od roku 2004. Kromě roku 2009 šlo vždy o podporu formou grantů (v roce 2009 byly stanice podpořeny cíleným neinvestičním příspěvkem). Z rozpočtu kraje získávají finanční podporu opakovaně i stanice, které sídlí za hranicí kraje, ale své služby poskytují na části území Jihočeského kraje. Jde o sdružení Ochrana fauny ČR ve Voticích a Záchranou stanicí volně žijících zvířat v Telči. V roce 2010 podalo žádost o grant celkem pět žadatelů, ve všech případech šlo o neziskové organizace. Hodnotící komise doporučila podpořit všech pět stanic a všem navrhla určité snížení požadované výše grantu. O poskytnutí grantů v navrhované výši rozhodla rada kraje 2.3.2010 usnesením č. 224/2010/RK-36. Jde o finanční prostředky ve výši 480 000,- Kč. Poskytnutí grantu stanicím pro handicapované živočichy není podmíněno jejich finanční spoluúčastí. Přehled podpořených projektů s uvedením příjemce dotace a výši poskytnutého grantu v Kč je uveden v tabulce č.2.

V rámci Opatření 1: Tvorba krajiny a podpora biodiverzity, podopatření II – Kofinancování projektů bylo poskytnuto 300 000,- Kč sdružení Krasec jako finanční podpora na realizaci projektu „Pod korunou stromů – etapa 2“. Jde o podporu druhého roku tříletého projektu, na který získalo sdružení Krasec prostředky ze Státního fondu životního prostředí a z MŽP ČR.

Přehled podpořených projektů

Tab. č. 1: Podpora EVVO včetně oblasti zemědělství a myslivosti:

Poř.č.	Název projektu	Příjemce grantu:	Výše grantu:
1.	Přírodovědný vzdělávací program pro 1. stupeň ZŠ	DDM České Budějovice	7 500,-
2.	Včelařský kroužek ČSOP Třeboň a ČSV Třeboň	Český svaz ochránců přírody Třeboň	21 000,-
3.	EVVO pro širokou veřejnost na Jindřichohradecku	Hamerský potok, o.s. Jindřichův Hradec	50 000,-
4.	Včelařství jako součást environmentální výchovy dětí, mládeže a široké veřejnosti	Apicentrum vzdělávání Václava Jakše Protivín	40 000,-
5.	Zpracování a vytištění pracovních listů a nové grafické zpracování informačních systémů na tabule	SOŠ veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazyková škola s právem SJZ České Budějovice	50 000,-
6.	Zachraňme krokodýly - můžete pomoci i Vy	Ing. Miroslav Procházka Protivín	30 000,-
7.	Hrr na ně! Využití a separace odpadů	PRO-ODPAD Týn nad Vltavou	50 000,-
8.	Poznej a chraň - ekologická výchova napříč generacemi	Český svaz ochránců přírody - ZO Strakonice 20/01	10 000,-
9.	Environmentální výchova, ochrana a zvyšování biodiverzity lesního ekosystému	VOŠ lesnická a Střední lesnická škola Bedřicha Schwarzenberga Písek	50 000,-
10.	Rozvoj lovecké hudby a mysliveckých tradic	Jihočeští trubači České Budějovice	40 000,-
11.	EKOpoint	Gymnázium, SOŠE a SOU Kaplice	50 000,-
12.	Život na vsi máme rádi	Obec Bušanovice (okr. PT)	11 000,-
13.	Podpora a výchova začínajících včelařů	ZO Českého svazu včelařů České Budějovice	30 000,-
14.	Zážitkově vzdělávací okruh po botanické zahradě VOŠ a SZeŠ v Táboře	VOŠ a Střední zemědělská škola Tábor	40 000,-
15.	VII. ročník Příroda Blatenska - Všechno lítá, co peří má!	Svazek obcí Blatenska Blatná	25 000,-
16.	Zubr evropský opět v živé přírodě	Jiří Kapoun Písek	30 000,-
17.	Volnočasové dlouhodobé EV programy pro rodiny s malými dětmi do šesti let - Lesní moudrost, Rozvoj opomíjených smyslů, Voda a živý svět	Občanské sdružení Vespolek Jindřichův Hradec	60 000,-
18.	VI. Jihočeská krajská výstava drobného zvířectva s expozicí ovcí a koz	Český svaz chovatelů, Krajské sdružení Jihočeského kraje Dražice	50 000,-
19.	Komiksová kniha "Čus vydrus"	Český nadační fond pro vydru Třeboň	40 000,-

Tab. č. 2: Podpora stanic pro handicapované živočichy:

1.	Provoz záchranné stanice živočichů Makov v roce 2010	ZO 18/02 ČSOP Makov Nová Ves u Písku	175 000,-
2.	Celoroční činnost stanice pro zraněné živočichy v roce 2010	Ochrana fauny České republiky o.s. Votice	175 000,-
3.	Provozování stanice pro handicapované dravce a sovy v Doudlebech	SULIMO - občanské sdružení pro záchranu dravců a sov Doudleby (okr. ČB)	30 000,-
4.	Zajištění provozuschopnosti Záchrané stanice Telč	Záchraná stanice volně žijících zvířat Telč	50 000,-
5.	Záchraná stanice Třeboň	Český nadační fond pro vydru Třeboň	50 000,-

Novořecká hráz – katedrála památných stromů

MATOUŠ ŠIMEK, msimek@vydry.org

Na hrázi kterého jihočeského rybníka najdete nejmocnější památných stromů? Možná budete překvapeni, ale na hrázi žádného z rybníků jich není tolik, jako na hrázi jedné řeky. Jedná se o Novou řeku a její Novořeckou hráz. Říkáte si – proč má řeka hráz? Nová řeka totiž není přírodní, ale lidmi zbudovaný tok.

Je to již více než 420 let, co se rybníkáři pachtili s řekou a hrází podle projektu a instrukcí smělého, neoblomného a tvrdého třeboňského regenta a slavného stavitele rybníků Jakuba Krčína z Jelčan. Ten chtěl dílo využít k převedení části průtoku Lužnice mimo rybník Rožmberk do sousedního povodí Nežárky. Jednalo se mu zejména o povodňové vody, které se ukázaly být pro jeho největší rybník Rožmberk velkým nebezpečím.

A skutečně, Novou řekou je dodnes možno převést přibližně třetinu průtoku stoleté vody z Lužnice do Nežárky. Než však téměř 14 km dlouhá Nová řeka dospěje od svého oddělení z Lužnice v místě zvaném „Rozvodí“ či „U splavů“ do povodí Nežárky, musela být v její levobřežní části vybudována více než devítikilometrová hráz, aby se všechna velká voda do Rožmberka nakonec nedostala. Při povodních hráz drží velké množství vody, takže to zde, až na vrcholy vrbových keřů koukajících nad hladinu, skutečně vypadá jak u rybníka. V minulosti zde navíc nějakou dobu fungoval tzv. Novořecký či Dlouho-hrázský rybník.

Voda z Nové řeky poprvé vtekla do Nežárky v listopadu 1585, ale jak píše Vilémovi z Rožmberka sám Krčín, velmi náročný projekt, měření a stavba Nové řeky jeho „šediny valně rozmnožily“. Až do roku 1590 je dílo dostavováno a vylepšováno hradeckým rybníkářem Janem Zelendarem z Prošovic. Hráz byla po dokončení dle zvyklosti osazena duby letními, jejichž kořeny hráz zpevňují.

Vzpomínka na slavnou Emu

Nejstarší zdejší stromy mohou skutečně pocházet už z dob, kdy byla hráz novostavbou. V úseku od stříbřeckého mostu k samotě Krávozna, u které hráz končí, je památných velkých stromů méně. Známy je však dub u pomníčku Emy Destinové (obvod 593cm, výška 24m), ke kterému nás zavede od stříbřeckého mostu po 300 metrech zelená značka. Když se vydáme sedm kilometrů od stříbřeckého mostu k Rozvodí (červená, posléze zelená turistická značka), půjdeme tunelem z kmenů a korun mohutných stromů, jako kdybychom šli hlavní lodí přírodní katedrály. Ve stromořadí vynikne 88 chráněných dubů, z nichž přibližně třetina dosahuje v obvodu měřeném 130cm nad zemí pěti metrů i více. Nejširší dub nás upoutá po asi dvou kilometrech na návodní straně hráže. Je charakteristický tím, že se již ve dvou metrech dělí na hlavní kmen a mohutnou postranní kosterní větev směrem nad vrchol hráže. Jeho výška je 25 m a obvodem 720cm se řadí na 3. místo na Třeboňsku. O kus dál nás upoutá bizarní strom: vícekmenná lípa. Kmeny různého stáří a směru růstu se dole nad zemí zajímavě spojují, stromu nechybí výrazné kořenové náběhy i dutina. Dnes je vlastně nejsilnější lípou Třeboňska (obvod 707cm, výška 30,5m).

Pozůstatky ničivé povodně

Za ohybem hráže, ve kterém odbočuje z Nové řeky stoka napájející Vítmanovskou rybníční soustavu, nás uhodí do očí, že na hrázi chybí téměř na 200m stromy a ty v lese pod hrází jsou uschlé. Tady došlo při

Dub u Novořecké bašty - obvod 715 cm, foto Matouš Šimek

povodni v srpnu 2002 k protržení hráže. Písek unášený z protržené Majdalenské pískovny povodni se ukládal až do vrstvy dvou metrů pod nátrží a zadusil zde rostoucí olše...

Dál už nás čeká veselejší pohled na další krásné duby (i jeden buk), zejména pak na ty v blízkosti Novořecké bašty. Zde rostou některé soliterně i na přilehlém palouku. Kmeny a větve jsou hojně porostlé lišejníky. Nejmohutnější najdeme hned u paty hráže (o. 715cm, v. 26,5m). Jedná se o krásné rostlý strom, který je vzhledem k svému stáří v dobrém zdravotním stavu. Poblíž Novořecké bašty nás při pohledu ve směru k řece upoutá pralesovitý porost s velkými duby a lipami, blíže Rozvodí směrem od řeky zase pěkný lužní les, ve kterém se poblíž rozcestí u Dlouhého mostu nachází soliterně i velké jehličnany včetně tří jedlí. Největší smrk Třeboňska zde byl chybně a bez povolení pokácen, o čemž jsme psali v Krasci č. 9. Jeden z památných dubů na hrázi poblíž Dlouhého mostu má ve výšce našich očí po straně ústa vytvořená trhlinou v borce, jen promluvit.

Od stromů k močálům

Procházka po Novořecké hrázi je krásným zážitkem. Nová řeka se během staletí pěkně začlenila do okolního prostředí a jsou na ni vázány významné močály, z nichž je velká část bezlesá a je do nich z hráže místy pěkný výhled. Může se nám tak poštěstit spatřit významné druhy stromových i mokřadních ptáků. Území je jádrem CHKO Třeboňsko, součástí jeho 1. zóny a Evropsky významné lokality Třeboňsko-střed, většina leží v NPR Stará řeka nebo PR Novořecké močály. K návštěvě doporučuji jaro a podzim. Po hrázi se dá dobře jet i na kole, ze kterého mohou letní mračna komárů udělat jediný prostředek přežití.

Hráz se při povodních v historii bohužel již několikrát protrhla, a tak byla před pár lety zpevněna larsenovými kovovými deskami, které se vtlačily do středu hráže. Možná by bývalo stačilo obnovit, opevnit a zmodernizovat některé průlehy, které zde zřejmě fungovaly v 16. a 17. stol., nicméně po havárii v r. 2002 následoval tvrdý zásah v podobě larsenů. Ty nutně poškodily kořeny některých stromů. Ty, které rostou dole u paty hráže, byly zřejmě zasaženy jen málo, u některých stromů blíže středu hráže (u rozcestí poblíž Novořecké bašty) se však zdravotní stav zhoršil. Držme tedy stromům na Novořecké hrázi palce!

Autor je ekopradcem v Českém nadačním fondu pro vydru, Třeboň

Zaslouží hrušně pořádnou ochranu?

PAVLA MATĚJKOVÁ, pavla.matejkova@calla.cz

V měsíci dubnu, po konzultaci s Agenturou ochrany přírody a krajiny, střediskem v Českých Budějovicích, podala Calla dva podněty k vyhlášení památných stromů, a to hrušni. Jedna stará dáma se nachází v obci Hůrky u Lišova, druhá, samotářka, v širém poli u Doudleb. Obě krasavice mají přes dva metry v obvodu kmene (hůrecká hrušně měří v obvodu dokonce přes čtyři metry!) a svým vzrůstem, stářím i estetikou se dají bez nadsázky označit za unikátní.

Hrušně samotářka u Doudleb přežívá především díky místním zemědělcům, kteří se kolem ní s těžkou technikou pohybují obzvláště obezřetně, ačkoliv kolem stromu není vytyčeno žádné ochranné pásmo. Přesto je hrušně značně proschlá a zasloužila by péči – stejně jako stará dáma v Hůrkách, u které je bohužel pravděpodobné také napadení hnilobou.

Oba stromy potřebují citlivý ořez a ošetření, proto doufáme, že se je za spolupráce orgánů ochrany přírody a dobré vůle vlastníků podaří vyhlásit za památné a tím také otevřít cesty ke snadnějšímu financování jejich ochrany.

Více o vyhlásování památných stromů na str. 14.

Autorka je právnička, pracuje ve sdružení Calla

Rozum, či srdce?

OLDŘICH SYROVÁTKA, syrovatk@fm.vse.cz

Senotín je malá vesnička v srdci České Kanady. Po staletí, až do konce druhé světové války, zde žili lidé, jež krutý osud nešťastně vykořenil. Zůstaly zde domy, v nichž se zabydleli noví obyvatelé, kteří naložili se zdejší krajinou po svém; její vývoj byl velmi dramatický, od konce války do současnosti se její obraz změnil více než třikrát. Co však oni věděli o historii nového domova? Mohli si domýšlet mnohé, dosud tak však nečiní; málokdo pátrá po tajemstvích osad a domů, jež dávno pokryl les, po osudech pracovních hospodářů, kteří se zde rodili a umírali. V rámci podpory cestovního ruchu tak dnes nastupuje i lidová tvořivost, neboť je pohodlnější vymýšlet náhradní historii, než pátrat po té pravé...

Kaplička v Senotíně s dvěma krásnými jasany před vchodem je němou památkou dávných časů. Lidé, kteří ji v roce 1915 postavili, nepochybně krutě trpěli událostmi první světové války. Lze si představit, co asi cítili, když před ní sázeli ty dva stromy a vzpomínali na své muže a syny...

Oba jasany, zcela zdravé, byly loni na podzim poraženy, jejich rovné kmeny několik desítek metrů dlouhé odvezeny. Zůstaly dva mohutné pařezy... Má smysl ve světě, v němž jsme si zvykli na smrt a bolest lidí kdekoli na světě, na hlad, bídu, bezcitnost a bezohlednost, pozastavovat se nad tímto činem? Asi nikoli. Přece však doufám, že časem, možná zadlouho, snad začne vítězit; ne rozum, ale srdce.

Autor vyučuje na Fakultě managementu VŠE J. Hradec

Dub na hrázi objímá lípu

JAN PAPÁČEK, jenik.papacek@seznam.cz

Cestou z Chlumu u Třeboně směrem do Klikova po hrázi Purkrabského rybníka vede lokální asfaltová silnice, hojně používaná jako cyklostezka. Pokorný pozorovatel přírody zde může občas zahlédnout bílé volavky, orla, labutě, ledňáčka i mnoho dalších živočichů. Velice zajímavé jsou i duby na hrázi. Jeden takový starý velice zajímavým způsobem objímá mladou lípu, skoro by se dalo říci, že je to dub – pedofil (viz foto).

Ale abychom nekazili mravní výchovu mládeže, tak to může být dub svatého Valentína a poblíž by se mohl postavit penzión „Venkovská Idyla“ pro léčení nešťastné lásky. Také by ta lípa mohla být symbolem Česka v Unii, ale zde ještě nikdo neví, jak to nakonec dopadne.

Ještě je tady příběh velké lásky před sto lety. Následník císařského trůnu arcivévoda Ferdinand d'Este, někdejší majitel chlumského zámku, odmítl manželství v zájmu habsburského trůnu a zamiloval se do české hraběnky Žofie Chotkové. Chotkové byli v Čechách dosti významný rod, patřil jim například zámek Kačina, kde je dnes zemědělské muzeum. Oba manželé tragicky zahynuli při atentátu v Sarajevu, kam odjízděli v roce 1914 z Chlumu. Přírodním pomníčkem jejich velké lásky může být také mladičká lípa prorůstající korunou starého dubu na hrázi.

Krásná příroda okolo Chlumu u Třeboně oplývá velkým množstvím pozoruhodných stromů, které kdysi nerušeně rostly v bývalé železné oponě. Staré asfaltové silničky pohraničnicků umožňují poznávání tajemné krajiny ze sedla jízdního kola a bohatá historie je velkou inspirací pro časy budoucí i lékem na současné civilizační nemohy.

Foto autor

Staré a památné stromy Třeboňska

VÁCLAVA FLIEGELOVÁ, VÁCLAV BARTUŠKA, JINDŘICH PRACH

Krajina Třeboňska je zcela osobitá. Základní podobu jí vtiskl člověk. Temné močály v hlubokých lesích zmizely a místo nich se objevily rybníky, stoky a další vodní plochy. Zdejší krajina je jimi protkána jak pavučinovou sítí. Neodmyslitelnou součástí těchto vodních ploch jsou stromy. Krásná krajinná dekorace. Nekonečné hrázové porosty svými kořenovými systémy hráze zpevňují. I když se jedná o staré stromy, je v nich spousta života.

Největší skupina památných stromů se nachází na Novořecké hrázi (viz předchozí článek). Další zajímavé stromy rostou jako solitéry, a to v místech dřívějších pastvin. Zde nejsou omezeny prostorem a tak rostou ... až si dorostou k titulu Největší strom Třeboňska, kterým se honosí dub letní o obvodu kmene 848 cm. Nachází se nedaleko Jemčiny v nivě řeky Nežárky. Podél cest a na loukách mezi lesy jsou krásnou krajinnou dekorací zase lípy, javory, jilmy. Neodpustíme si v tomto směru též poukázat na estetický význam ovocných stromů ve zdejší krajině. Zcela jistě oceníme, nejen v době květu, krásu památné hrušně obecné rostoucí osamoceně na mezi za vsí Stříbřec či staříčkou Márovců hrušeň v Hrachovištích, která se umístila na 3. místě v anketě Nadace Partnerství - Strom roku 2007 (i o tom jsme v Krasci informovali).

Velikáni skrytí v lese

I na Třeboňsku nalezneme krásné a staříčké stromy, které jsou součástí lesních porostů. Za pozornost zcela jistě stojí místo nacházející se mezi Třeboní a obcí Branná, Branské douby. V současné době je tato lokalita vyhlášována jako přírodní památka. Dříve zde rostly duby nejen jako solitéry, ale i ve skupinách. V současné době jsou ukryty v lesním porostu. O to více jsme překvapeni návštěvou této lokality. Vždyť kde jinde se můžeme setkat s přibližně padesátkou dubů o obvodu kmene větším než 450 cm na ploše cca 100 ha! Roste zde i čtvrtý největší dub na Třeboňsku. Je to skutečně „král Branského doubí“, neboť má obvod kmene 723 cm.

Některé hrázové porosty již neexistujících rybníků natolik splynuly s okolním porostem, že je lze též uvést jako staré stromy v lese. Jako příklad uvedeme duby na hrázi bývalého rybníka Karštejn na Jemčině, kde nám zůstaly dva majestátní reprezentanti. Oba stromy jsou stále chráněny. Menší dub má obvod kmene 598 cm a je vysoký 29 m. Jižněji od tohoto stromu roste větší a poněkud vitálnější dub letní s obvodem kmene 713 cm a výškou 27,5 cm. Oba stromy jsou ošetřeny přírodě blízkým způsobem, který umožní těmto stárnoucím stromům co nejdelší dobu existence.

Hráz bývalého rybníka Hradeček, který se nachází nedaleko Třeboně, byla též v minulosti alejovým porostem tvořeným převážně duby. V současné době je hráz pokryta porostem lesního charakteru. Z původního porostu zde zbylo asi 23 jedinců, které bychom mohli též zařadit mezi stromové veterány. Mezi nejnámější duby na této hrázi patří tzv. Krčínův dub. Strom zajímavého lahovitého tvaru a s ještě zajímavější pověstí o Krčínovi má obvod kmene 619 cm.

Musíme též zmínit Dub Emy Destinové, rostoucí v porostu, na hrázi u Nové řeky, za Stříbřeckým mostem. U stromu je pomníček Emy Destinové, která zde tak často a s takovou láskou rybařila. Tento dub pamětník má obvod kmene 593 cm.

Jehličnaté cizokrajné krásy

Snad nám nikdo nebude mít za zlé, když jako zajímavé stromy Třeboňska zmíníme dřeviny sice zde nepůvodní, ale určitě zajímavé, a to skupinu mohutných douglasek tisolistých, které uprostřed jihočeského

lesa působí opravdu poněkud výjimečně asi svojí monumentálností a mohutností. Obvody kmenů jsou: 362, 333, 216, 377, 281, 383, 354 a 390 cm. Krásná je i téměř korkovitá kůra těchto stromů. Na některých douglaskách jsou žluté vodorovné pruhy a čísla označující, že se jedná o tzv. rodičovské stromy uznané pro sběr osiva a řízků pro vegetativní množení. Nachází se nedaleko myslivny Barbora v lesích mezi Brannou a Majdalenou.

Krčínův dub na hrázi bývalého rybníka Hradeček u Třeboně (1,5 km JV od centra). Přestože mohutný dub dosahuje obvodu šest a čtvrt metru a spolu s pověstí o čertovi je místním dobře znám, není stále vyhlášený za památný. Proto se třeba nedostal do turistických map a neznalí kolemjdoucí jej snadno přehlédnou.

Černobílý elegantní průvodce

Vzhledem k tomu, že Třeboňsko má velký potenciál stromových veteránů, bylo by škoda o nich nepsat. Proto parta nadšenců v čele s Jindrou Prachem a Vaškem Bartuškou v r. 2005 vydala jednoduchého černobílého Průvodce stromy Třeboňska. Tato publikace byla pokřtěna při vernisáži výstavy fotografií o Památných stromech, která se v Třeboní uskutečnila ve stejném roce. Rok poté bylo pod záštitou města Třeboň a s finančním příspěvkem Jihočeského kraje vydáno populární naučné CD Staré a památné stromy Třeboňska – naučný průvodce. Ve stejném roce byly též založeny internetové stránky www.stromytrebonska.cz. Jejich základem je již zmíněné CD, ale aby zachována jejich „živost“, jsou každoročně aktualizovány.

Kniha Průvodce stromy Třeboňska jistě pomůže i stromům samotným, protože čím více budeme stromy, jejich jedinečnost a význam znát, tím více je budeme chránit. Průvodce je také určitým časovým mezníkem a historickým dokumentem, protože jako všechno živé i stromy umírají a někdy odcházejí až příliš rychle. Tudiž neotálejme a vydejme se za těmi, kteří život člověka provází odnepaměti...

Památný strom – Co říká zákon

ZDENKA JELENOVÁ, jeleni@mybox.cz

Za památné stromy, jejich skupiny nebo stromořadí (podle § 46, odst. 1, zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny) je možno rozhodnutím orgánu ochrany přírody prohlásit dřeviny vynikající svým vzrůstem, věkem, významné krajinné dominanty, zvláště cenné introdukované dřeviny a dřeviny historicky cenné, které jsou památníky historie, připomínají historické události nebo jsou s nimi spojeny různé pověsti a báje.

Podnět k tomu, aby strom byl prohlášen za památný, může podat orgánu ochrany přírody každý občan. V současné době je v ČR prohlášeno za památný celkem 23 917 stromů (údaj z registru AOPK k 10.6.2010).

Návrh by měl podle metodiky AOPK obsahovat tyto údaje:

1. Název (např. Šimkův buk, Tereziánská alej...), obec, katastrální území
2. Parcelní číslo pozemku, vlastník – včetně výpisu z LV (listu vlastnictví)
3. Mapové podklady (katastrální mapa, lesnická porostní mapa apod.)
4. Popis lokality (zastavěná část obce, les, pastvina...)
5. Charakter výskytu (jednotlivý strom, skupina stromů, liniová výsadba)
6. Počet jedinců, druh stromu (latinsky i česky)
7. Obvod kmene ve výšce 130 cm nad zemí, výška stromu, šířka koruny
8. Stáří – věk stromu (je-li znám přesný věk, jinak odhad), zdravotní stav
9. Zdůvodnění ochrany
10. Vymezení základních podmínek ochrany včetně přehledu činností, kterých zejména je nutno se zdržet (např.: *Není možno zakrývat otvory hnízdnicích dutin v horní části kmene*)
11. Vymezení ochranného pásma, navrhované podmínky režimu ochranného pásma
12. Zdroje možného ohrožení (např. rozšiřování komunikace, výstavba)
13. Provedená ošetření nebo konzervace
14. Údaje z literatury (strom zmiňován v obecní kronice již v roce..., ke stromu se váže povídka Františka Vopršálka, uveřejněná v časopisu *Lada* v r. 1927 atd.)
15. Údaje o fotodokumentaci (kdo a kdy provedl, nejstarší snímky atd.)
16. Údaje o fyziologickém stavu (strom pravidelně/nepravidelně kvete/nekvete, plodí/neplodí, semena klíčivá/neklíčivá)
17. Údaje o historickém významu, pověstech apod.
18. Rok měření
19. Navrhovatel
20. Vyjádření odborného zařízení (AOPK ČR)

V návrzích skupin stromů v počtu do pěti jedinců se uvádějí údaje obdobně. V návrzích na prohlášení větší skupiny stromů nebo u stromořadí se uvádějí rozměry měřitelných charakteristik v rozptětí (např. skupina dubů letních na místě vyhořelého Šmídova statku v počtu 12 ks o obvodu kmene 423 – 569 cm, s výškou 25 – 32 m, stáří min. 200 let).

Pro zabezpečení památných stromů před škodlivými vlivy může orgán ochrany přírody vymezit ochranné pásmo a stanovit podmínky ochrany, respektive určit činnosti, které je možno v ochranném pásmu konat jen s jeho předchozím souhlasem. Pokud nebylo ochranné pásmo takto vymezeno, platí, že každý památný strom má ze zákona určeno základní ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinasobku průměru měřeného 130 cm nad zemí. Ze zákona vyplývají i základní ochranné podmínky – v tomto pásmu není dovolena žádná pro strom škodlivá činnost (§ 46, odst. 3).

Památné stromy, jejich skupiny a stromořadí a jejich ochranná pásma jsou oprávněny vyhlášovat pověřené obecní úřady, městské úřady statutárních měst, správy NP a CHKO v rámci své územní působnosti. Je nutné zdůraznit, že není v kompetenci obecního úřadu povolit pokácení dřevin prohlášených za památné stromy, aniž by předtím příslušný orgán ochrany přírody nezrušil jejich ochranu.

Zpracováno podle informací AOPK a www.pamatnestromy.cz

Jaké stromy vyhlášovat za památné?

JINDŘICH PRACH, jindrprach@seznam.cz

V naší zemi do dnešních dnů přežilo mnoho starých, výjimečných, „památných“ stromů. Památné stromy jsou nejen takové, které něco pamatují, nebo na ně pamatují místní lidé – vypráví si o nich pověsti, schází se pod nimi... „Památný strom“ je také zákonem stanovená kategorie ochrany přírody, podobně jako „Přírodní rezervace“ nebo „Přírodní památka“.

Morušovník bílý v obci Záblatí na Třeboňsku tvoří pěkný celek s typickým jihočeským statkem a jistě by zasloužil ochranu. Obvod kmene 326 cm ve 130 cm. Foto Jindřich Prach

Stromy vyhlášené za památné, včetně ochranného pásma v jejich okolí, jsou potom úředně chráněny, měly by být označeny cedulí a jejich seznam je dostupný na příslušných úřadech nebo na internetu (<http://drusop.nature.cz> – zatím ale často s neúplnými a nejasnými údaji).

Nalezeme-li výjimečný strom, který dosud není chráněn (a takových je v mnohých oblastech stále plno!), stačí málo a můžeme mu velmi pomoci. Nikdy nevíme, kdy začne nějakému neuvážlivému člověku překážet, nebo utrpí jen v důsledku neznalosti... Vzhledem k tomu, že ze zákona má právo navrhnout strom k ochraně jakýkoli občan, neváhejme toho využít.

Strom je dobré v terénu zdokumentovat – popsat (více v druhém textu na této straně) a návrh pak stačí doručit obecnímu úřadu příslušné obce s pověřeným obecním úřadem (na území CHKO nebo NP jeho správě). Úřad pak návrh posoudí, projedná s majiteli dotčených pozemků a může vyhlásit ochranu stromu.

Ne každý strom, třebaže pěkný, ovšem stojí za to hned vyhlášovat za památný. Mezi tisíci chráněných stromů se pak ztrácejí opravdu věkovití jedinci a příslušná kategorie pak pomalu degraduje. Za ochranu stojí opravdu mohutné stromy (duby a lípy obvodu kmene nad pět metrů, buky, javory, jasanů nad čtyři metry, smrky nad 3,5 m; ostatní dřeviny samozřejmě i méně, třeba jedle obvodu okolo tří metrů jsou už celkem vzácností). „Slabší“ stromy stojí jistě za ochranu v případě, že se jedná o soliterně rostoucí jedince tvořící dominantu krajiny, nebo jsou-li třeba doplňkem staré chalupy či kapličky. I bizarně rostlé staré ovocné stromy nebo všemožné stromy opředené pověstmi zasluhují ochranu. Stačí postupovat uvážlivě a nelitovat chvíle času strávené venku dokumentací stromu.

Za jakékoli informace o výskytu neznámých starých stromů, případně různé dotazy budu rád (e-mail v úvodu článku).

Na prostředním vyjímání dvojlistu nabízíme rady a náměty „trvanlivé“ a motivující. Otevíráme tu časopisovou formu poradny a nezapomínáme ani na nejmenší čtenáře.

Tipy na výlety zaujmou jistě celou rodinu. Budeme rádi, když nám napíšete vaše dotazy, postřehy či náměty, a to buď písemně na adresu Krasac, o.s., Senovážné nám. 9, 370 01 České Budějovice (můžete využít korespondenční lístek ze zadní strany obálky), nebo ještě lépe e-mailem: krasac@krasac.cz.

V A Ř Í M E S L Í B O U

Pohankovo -ovesné karbanátky

1,5 hrnku ovesných vloček, 1 hrnek pohanky lámanky, strouhanka (podle potřeby), 1 velký syrový brambor, 1 větší cibule, 5-6 stroužků česneku, mořská sůl, mletý kmín, majoránka (asi ½ sáčku), 100 ml slunečnicového oleje, vepřové sádlo (podle potřeby)

Ovesné vločky propláchneme studenou vodou, přendáme do hrnce, kde je cca 300 ml osolené vody, přidáme asi tři špetky kmínu a za stálého míchání uvaříme hustou ovesnou kaši (lžíce v ní stojí) a necháme chladnout. Do další nádoby dáme 1 hrnek vody, vodu osolíme a přivedeme ji k varu. Do vroucí vody nasypeme pohanku, zamícháme, lehce ji necháme 1 až 2 minuty přejít varem, odstavíme a na teplém místě necháme asi 15 minut „dojít“. Než kaše vychladne a pohanka nabobtná, nakrájíme na drobno cibuli, utřeme česnek, na jemno nastrouháme syrový brambor a dáme vše do větší mísy. Přidáme ovesnou kaši, pohanku, olej a majoránku a všechno dobře promícháme a prohněteme (nejlépe rukama), podle zvyklostí dochutíme. Pozor na přesolení – syrová hmota chutná méně slané než pečená! Je-li výsledná hmota příliš řídká, zahustíme ji strouhankou, je-li hustá, přilijeme trochu vlažné vody, je-li „akorát“, mokřýma rukama (aby se nám hmota nelepila na prsty) tvarujeme karbanátky, které obalujeme ve strouhance a poté smažíme na sádle. Hmotu je také možné zapéci v souvislé vrstvě na tukem vymazaném pekáčku v troubě a poté krájet na jednotlivé porce - řezy.

....a ke karbanátkům je nejlepší:

Bramborový salát se syrovou zeleninou bez vajec a salámu

1 kg salátových brambor, 1 menší cibule, 200 g sterilovaných okurek ve sladkokyselém nálevu, 1 menší mrkev, 100 g celeru, 1 menší jablko, 2-3 polévkové lžíce mraženého nebo čerstvého hrášku, 1 paprika kapie nebo ½ červené „masité“ papriky, 5 polévkových lžic kysané smetany, 1 lžíce plnotučné hořčice, 2 lžíce majolky, mletý bílý pepř, mořská sůl, případně čerstvé bylinky a citrónová šťáva na dochucení

Brambory uvaříme ve slupce, necháme vychladnout, oloupeme a upravíme do tvaru vhodného pro salát. Zeleninu očistíme, cibuli, okurky a papriku nakrájíme na drobno a přidáme k bramborám. Jablko i se slupkou na krájíme na kostičky, mrkev nastrouháme na jemno, celer na hrubo a přidáme do mísy. Pokud není právě sezóna hrachových lusků, odměříme množství mraženého hrášku, který přelijeme horkou vodou, scedíme a hrášek přisypeme k ostatním ingrediencím. Pokud máme k dispozici nějaké sezónní čerstvé bylinky, můžeme je v menším množství na drobno nakrájené do salátu přidat (rukola, řepička, brutnák, pažitka, kopr, majoránka, bazalka,...). Salát opravdu LEHCE promícháme, aby se promísily jednotlivé součásti, ale nevznikla „bramborová kaše“. Připravíme si zálivku z kysané smetany, majolky a hořčice, přidáme bílý pepř, sůl, vše dobře promícháme a nalijeme na salát, který znovu co nejšetrněji promícháme. Dochutíme a necháme vychladnout. Pokud se salát povedl, tak nejen dobře chutná, ale také je na pohled hezký barevný.

Dobrou chuť!
LIBUŠE JOZKOVÁ

CO DĚLAT KDYŽ ...

V čem prát dětské pleny?

Poradci českobudějovické ekoporadny Rosa jsou často tázáni na principy odpovědné spotřeby. A nejen díky realizaci dlouhodobého projektu „ekodítě“ směřuje část dotazů i na praní plen. V rámci zkušenostního poradenství nabízím osvědčený recept na domácí prací prostředek, tzv. sliz. Recept je ověřený, sliz používaný přes čtyři roky a doplněný vlastní zkušeností. A navíc velmi levný (10 litrů vyjde přibližně na 55 Kč) a postačí na měsíc (i více) při frekvenci praní dvakrát týdně.

Recept na prací prostředek, šetrný k přírodě i dětské pokožce:

(cca 10 litrů)

Co je potřeba:

1 kostka mýdla na praní, ideálně mýdlo s jelenem popř. Lanza nebo Kokos (mohou být i mýdlové vločky) – cca 20Kč (první uvedené seženete v drogeriích Teta, ostatní i v jiných obchodech)

1/4-1/2 balení prací sody (osobně preferuji práškovou před krystalickou, lépe se rozpustí) – cca 15 Kč (drog. Teta, jinde budete shánět těžko)

+ 1/2 kostky žlučového mýdla – cca 20 Kč (DM drogerie ho nabízí za lidovou cenu, ostatní obchody 3x draž)

Postup:

Mýdlo nastrouhejte, nasypete do větší nádoby (10 litrů), přidejte horkou vodu, míchejte a promíchejte do rozpouštění, poté přidejte sodu a až se rozpustí, dolijte horkou vodou do 10 litrů (používám kyblík od barvy na malování, kde ingredience rozmíchávám a skladuji pod víčkem). Když chvátám, dávám všechny ingredience najednou a též to lze. Občas také přidám půl kostky nastrouhaného žlučového mýdla na skvrny.

Dávkuje se podle znečištění prádla - cca kalíšek od jogurtu. Pokud je sliz hustší, dávkuji méně a předem ho rozpustím (protřepu v horké vodě ve sklenici).

Místo aviváže dávám ocet či vonný olejíček.

Ve slizu peru nejen pleny, ale i ostatní prádlo.

Mýty o ničení pračky se mi, zatím, nepotvrdily, peru tak již 4 roky a navíc nyní lze dokonce i instantní sliz koupit (tj. nastrouhané ingredience), tak je to asi opravdu jen pověra :-). Nebojte se proto to zkusit.

VĚRA SOUKUPOVÁ, ekoporadkyně Rosy, t.č. na aktivní rodičovské dovolené, při níž v praxi realizuje projekt „Ekodítě“.

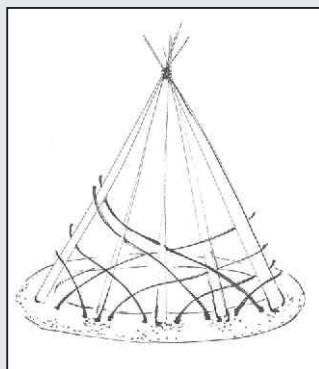
Proč podporovat a rozšiřovat zahrádky ve městě?

- Filtrace vzduchu a tlumení hluku
- Vázání skleníkových plynů, zejména oxidu uhličitého a zlepšování kvality vzduchu produkcí kyslíku (při tvorbě 1 kg rostlinné sušiny se spotřebuje uhlík z přibližně 1,4kg CO₂) a vyprodukuje se přibližně 1 kg kyslíku. Zahrádka o produkční ploše 300 m² váže v rostlinách a v půdě přibližně 420 kg CO₂ a obohatí ovzduší až o 300 kg kyslíku ročně, což je přibližně 210 tisíc litrů kyslíku.
- Klimatizační efekt:
 - Z metru čtvřerečného vegetace dobře zásobené vodou se ve slunečném počasí odpaří 3-5 litrů vody za den. Výpar vody probíhá za spotřeby sluneční energie a je tak spojen s ochlazováním okolí. Při opačném procesu kondenzace vodní páry se naopak energie ve formě tepla uvolňuje a okolí se ohřívá.
 - Klimatizační výkon při výparu uvedeného množství vody (3-5litrů) je 2,1-3,5kWh za den. Zavlažovaná zahrádka o produkční ploše 300m² klimatizuje (ochlazuje) okolí výkonem 630-1050kWh za den. 1000ha zahrádek v Praze chladí výkonem 21 000 000 až 35 000 000kWh za den, tedy 21 000 až 35 000 MWh za den. Při ceně 3 Kč za kWh bychom museli v každém slunečném dni zaplatit zahrádkám za klimatizaci města 63 až 105 miliónů Kč denně. V této ceně není zahrnuto vytápění chladných míst, na nichž se vodní pára naopak sráží. Zelené plochy zahrádek podobně jako parky tak významně přispívají k vyrovnávání teplot. Zejména v horkých letních dnech můžeme tento efekt ocenit. Žádné technologické klimatizační zařízení není schopno fungovat takto efektivně, tiše a pouze na sluneční energii.
- Zahrádky zvyšují druhovou pestrost ve městech. Poskytují útočiště pro drobné ptactvo, hmyz a další organizmy.
- Zásadní je také výchovný význam zahrádek - obyvatelé měst, zejména děti, si na zahrádkách uvědomují, jak funguje půda a rostlinstvo. V současné době pracuje v zemědělství v ČR 170 tisíc lidí, tj. necelé 2% obyvatelstva. Avšak zemědělské produkty potřebujeme k životu všichni a vodu, jejíž kvalitu určuje hospodaření v krajině, potřebujeme také všichni. V městském prostředí jsou právě zahrádky místem, kde se lidé seznamují se základními principy fungování přírody.

JAN POKORNÝ, ENKI, o.p.s. a ÚSBE AVČR, Třeboň

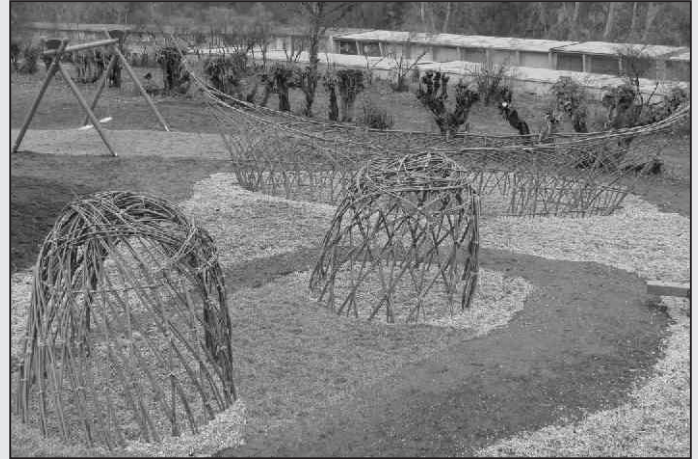
Libo-li živé týpí?

Přinášíme drobný návod pro ty, kteří si chtějí svůj pozemek více ozelenit keři a stromy. Ale také pro ty, kteří hledají netradiční zahradní herní prvek pro své děti. Obě tyto potřeby se dají spojit v jediném počínu – výstavbě či lépe řečeno výsadbě živého týpí z vrbového proutí.

Pro výsadbu budeme potřebovat běžné zahradnické nářadí, štafle nebo schůdky, přírodní motouz (např. konopný či lněný) a dostatečný počet vrbových prutů (min. 45 kusů 3-4 metry dlouhých). Při výběru místa je třeba vzít v úvahu, že jde o živou

stavbu, kterou nelze rozebrat a přenést! Máme-li vhodné místo, uděláme si kruh o průměru 2 metry (pomůže nám středový kolík a metrový provázek). Po obvodu kruhu si zemním vrtákem (průměr cca 5 cm) vyvrtáme 40 cm hluboké díry ve vzdálenosti 25 cm. Mezi první a poslední dírou vynecháme cca 70 cm mezeru jako vchod do týpí. Nemáme-li zemní vrták, musíme po obvodu vyhloubit rýhu nebo si poradit jinak. Do děr zasadíme nejsilnější pruty, které budou tvořit kostru týpí. Protilehlé pruty postupně ve výšce alespoň 3 metry svazujeme nad středem kruhu k sobě, potom je převážeme ještě všechny dohromady, aby dobře držely pnutí budoucího průpletu.

Proutěné hřiště v Písku, foto Dagmar Chmelíková

Po dokončení kostry můžeme začít s estetickou činností – průpletem. Existuje několik různých variant, základní je buď živý průplet, kdy spodní konce prutů zasadíme do již vyvrtaných děr nebo můžeme vytvořit suchý průplet. Nemáme-li dostatek prutů, můžeme si počkat na jaro, kdy průplet budeme průběžně tvořit z rašících proutků (větviček) kostry týpí již bez dalšího stříhání. Živý průplet může mít např. kosočtvercový design. Začnete od vchodu a budete proplétat stylem dovnitř – ven – dovnitř – ven a proplétací prut pak zapichnete ke 4. kosternímu prutu (viz obrázek). Takto pokračujete kolem týpí a poté zpátky v protisměru. Křížení prutů je dobré přivázat ke kostře. Ve vyšší části týpí (cca 1,5 m) již pruty nejsou zapletené. Můžete je zastříhnout za posledním křížením, ale estetičtější bude vytvořit z nich např. věnec kolem celého týpí. Jednoduše je v jejich směru svázete ve vodorovné poloze dohromady. Na závěr důkladně zaplníme díry, v nichž je celá stavba zasazená. Případná vzduchová kapsa v díře by mohl zapříčinit, že dané pruty se nezazelenají. Nakonec stavbu zamulčujeme, protože tráva by ze začátku mohla vrby dusit a do prvních mrazů pravidelně zaléváme.

Stavbu je dobré provádět v podzimním termínu, nejlépe od půlky října do půlky listopadu, popř. i déle. Půda však nesmí být zmrzlá. Pruty na stavbu seženete u potoků, řek, rybníků. Nejlepší je košíkářská vrba, tzv. konopina, která po seříznutí tvoří dlouhé přírůstky. Nicméně použít lze v podstatě jakoukoli kromě smuteční. Před seřezáním vámi vybraných prutů je dobré domluvit se s majitelem pozemku, abyste se pro svou dobrou snahu nedostali do křížku se zákonem. Pruty se dají také koupit již nařezané, dobří internetoví hledači jistě najdou prodejce. Nechce-li se vám dělat stavbu svépomocí, můžete svěřit zakázku firmě. Popsané týpí vás vyjde přibližně na pět tisíc korun.

Z vrbových prutů lze dělat i živé zástěny, ploty, pergoly a další. Za inspiraci si můžete udělat výlet např. do Písku na Jiráskovo nábřeží, kde stojí jediné veřejně přístupné dětské hřiště z vrb na jihu Čech. Další informace: www.vrbicky.net

JOSEF KADUBEC, kadubec@rosacb.cz

Stromy a keře – kamarádi dětí

ÚKOL: K číslu doplňte správný název a přiřaďte písmeno odpovídajícího obrázku.

Texty dnešní hry se stromy vznikly ve strakonické Šmínderově knihovně. Pro účely Krasce jsme je zkrátali a z rozsáhlé databáze vybrali jedenáct druhů. Rozsáhlejší charakteristiky více dřevin můžete najít na www.krasce.cz. Kresby Jiřího Málka pocházejí z pěkné internetové stránky Vojenských lesů a statků (www.vls.cz – záložka „dětský web“), odkud si jejich barevné atlasky dřevin můžete zdarma stáhnout.

1. _____ má krátké pichlavé jehličí, které roste na větvičkách kolem dokola. Podlouhlé šišky visí dolů jako ozdoby na vánočním stromku. Kořeny jsou mělké, protože původně rostly jen v chladných zemích, kde je zem v hloubce zmrzlá. Proto se snadno vyvrátí.

2. _____ je vysoký keř, na jaře má chomáče bělavých drobných kvítků, na podzim spousty fialových plodů – roste jich vždy několik pohromadě, dají se snadno natrhat a dělá se z nich dobrá léčivá šťáva. Léčivé jsou i květy a listy, vždyť se říká: „Před heřmánkem smekni a před _____ klekni!“

3. _____ je naším národním stromem. Máme se čím chlubit, protože je to krásný a užitečný strom. Dožívá se dlouhého věku, třeba i 300 nebo 400 let. Ve stáří mívá vykotlaný kmen, do kterého se můžete schovat jako do jeskyňky. Listy vypadají jako srdíčka, stejný tvar mají pupeny a někdy i koruna stromu. Holé zimní větvičky vypadají proti obloze jako háčková krajka. Květy se sbírají na výborný léčivý čaj a z měkkého dřeva se dobře vyřezává.

4. _____ má hladké jehličí, svrchu zelené, zespodu stříbřité. Na větvičkách se rozděluje na dvě strany jako vlasy učešané na pěšinku. O pěkně rostlém člověku říká: „Je vysoký a rovný jako _____“. Šišky stojí na větvích jako svíčky.

5. _____ je celý jako pro panenky – má malé ozdobné lístky, malé květy i plody. Je ale trnitý. Roste často na mezích a u cest. Bývá i ve městech, protože je nízký a dobře snáší ostřihávání mladých větviček.

6. _____ má jehličí střapaté, krátké a jemné, nepíchavé. Na podzim zežloutne a opadá. Větvičky jsou dlouhé a ohebné, s malými zakulacenými šiškami. Když se vezme některá větvička bez šišek, opatrně se ulomí (nejlépe tam, kde se odděluje od silnější větve) a shrne se z ní až skoro ke špičce kůra, máme "opičku" s ocáskem.

7. _____ je jeden z nejhezčích stromů. Na první pohled ho i v zimě poznáme podle dlouhých špičatých pupenů a úplně hladké světlešedé kůry, která láká k vyrývání písmen a obrázků. Stromům ale každé poranění škodí, tak jako nám vadí rány na kůži. Jemné listy mají kolem dokola drobnou stříbřitou chloupky. Jaře mají světlezelenou barvu, na podzim krásně rezavou. Květy vypadají jako zelenavé strapečky. Podlouhlé hnědé plody jsou schované ve štětinatých pouzdrech, někdy z nich vykukují ven. Chutnají divokým prasatům. Říká se: "To je kluk jako _____".

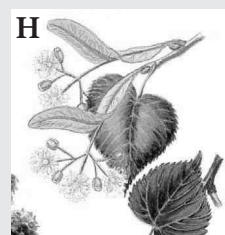
8. _____ má jehličí delší než ostatní jehličnany. Jehlice vyrůstají ve svazcích po dvou nebo více. Tenhle strom se dovede udržet i na skále. Jako vánoční stromek začne opadávat až dlouho po svátcích. V lese můžete na zemi najít odloupené rezavé kusy kůry ze starších stromů a vyřezávat z nich lodičky.

9. _____ je moc hezký keř. Roste v přírodě i ve městech. Může se vysadit třeba jako živý plot a je zvláštní tím, že na něm bývá trochu listů i v zimě. Listy jsou malé, lesklé, s hladkým okrajem, rostou po dvou proti sobě. Bílé drobné květy rostou po několika v malých chomáčích a voní. Malé černé kulaté plody hutnají ptákům – pro nás by ale byly jedovaté!

10. _____ může vypadat jako keř nebo jako menší strom. Je zajímavé pozorovat jeho zeleně zbarvené holé větvičky v předjaří – listové pupeny (z kterých budou lístky) jsou tenké a špičaté, květové pupeny skoro úplně kulaté. Připravují se na první jarní sluníčko. Jakmile se ukáže, hned z nich vykouknou drobné chomáčky žlutavých kvítků. Skoro všechny ostatní keře a stromy ještě spí, ale tenhle už vítá jaro v plné slávě. Na podzim se loučí barevným listím a úrodou podlouhlých červených plodů. Jsou jedlé i pro lidi.

11. _____ je ozdobný keř nebo strom s hustým větrovím. Má kratičké, hodně pichlavé jehličí. Má zvláštní našedlou barvu, někdy až do modra. Modré jsou také jeho drobné kulaté plody.

Vyluštění na str. 24

Navštivte nejmohutnější jihočeský dub!

JINDŘICH PRACH

Navštivme velmi pěkný kus krajiny tvořený rozlehlými lesy a mezi nimi sevřenou nivou řeky s osamocenými starými duby. Najdeme jej v severní části Třebońska, severně od obce Novosedly nad Nežárkou. Centrem a výchozím bodem je původně lovecký zámek Jemčina. V jeho okolí můžeme obdivovat různé parkové a krajinářské kompozice, které pěkně dotváří přírodní prostředí. A v nich se nachází vícero starých a mohutných stromů. Není tomu tak náhodou.

Jemčinu a okolí spravoval v 18. a 19. století rod Černínů, kteří zřejmě s krajinou nakládali uvážlivě. Staré stromy pod jejich správou vydržely a mohutněly, podobně jako v západočeském Krásném Dvoře nebo známých Chudenicích. Naštěstí na Jemčině ještě něco zbylo i po „hospodaření“ armády v zámku a JZD v okolí. Oblast dnes opět působí příjemně a upraveně.

Nejblíže zámku si všimneme aleje starých lip směřující na východ směrem k Šimanovu. I když nejmohutnější lípy v posledních desetiletích zanikly, stromořadí stále pěkně dotváří starou cestu.

Více stromů ale roste v louce pod zámek, směrem k řece. Nejlépe sem dojdeme od silničního mostu, kde silnice z Novosedel na Jemčinu kříží řeku Nežárku. Najdeme zde mnohé pěkné duby. Kdysi nejmohutnější z nich je ale už ležící kmen v sousedství pozoruhodného stojícího dubového torza. Nejsilnějším a nejzajímavějším stromem zde však byla stará lípa, bizarní široká srostlice asi mnoha kmenů. Svým obvodem kmene 8,3 m byla nejmohutnější lipou široko daleko (mohutnější lípy najdeme v kraji jen ve Vlášenci na Táborsku a v Sudslavicích, a v několika dalších vesnicích v Pošumaví). Avšak náhle začala prosychat a při letních bouřích roku 2006 se rozlámala a spadla. I zbytek kmene byl necitlivě odstraněn, ač by býval mohl, alespoň jako neživý pomník, známý strom dále připomínat.

K nejmohutnějšímu dubu dojdeme, zamíříme-li od zmíněného mostu na druhou stranu, po proudu Nežárky, po polní cestě na pravém břehu. Mineme nejprve v poli a poté na svahu terasy řeky několik pěkných mohutných dubů, až asi po půl kilometru dojdeme k závoře na okraji lesa, kde se nedaleko chaty tyčí mohutný polosuchý dub. I když dosahuje 6,3 m v obvodu kmene, není ještě oním největším – ten odsud ale již vidíme.

Nejmohutnější jihočeský dub roste majestátně vprostřed pole mezi pravým břehem Nežárky a nedalekým lesem (vzdušnou čarou 0,8 km od zmíněného mostu). Mohutný kmen tohoto dubu letního dosahuje v obvodu úctyhodných 8,48 m a dělí se na dva souběžné kmeny (celý strom asi vznikl srůstem dvou, i když to tak dnes nevypadá). Dub, podobně jako další v okolí, dlouho trpěl hlubokou orbou prováděnou až těsně k patě kmene. Narozdíl od mnohých okolo ale přežil a byl panem Bohdanem Chadtem odborně ošetřen. Vzorně bylo vymezeno a kůly zajištěno ochranné pásmo okolo. Stav stromu se rychle zlepšil, nyní je velmi vitální a lze doufat, že přes svoji mohutnost a věk jistě několik staletí, ještě dlouho vydrží v plné své kráse.

Kdo chce absolvovat větší výlet, třeba na kole, může pokračovat na sever k Zadnímu Dvoru, kde rostou také staré duby, a dále po žluté turistické značce směrem po proudu Nežárky. Kolem pěkné skupiny dubů na hrázi bývalého rybníka Podsedek lze dojít až k mohutným, pohádkově vypadajícím dubům u hájovny Karštějn a projít se klidnými rozlehlými lesy kolem Závistivých rybníků nebo až k velké Holné. Vedle dalších zajímavostí tu lze často spatřit i orly mořské.

Nezbývá než doporučit, abyste se sami vydali na toulky podél řeky Nežárky a širými Jemčinskými lesy!

Další informace lze najít v knížce Staré a památné stromy Třebońska, Kolektiv autorů, Veduta 2008, České Budějovice a na <http://www.stromytrebonska.cz>.

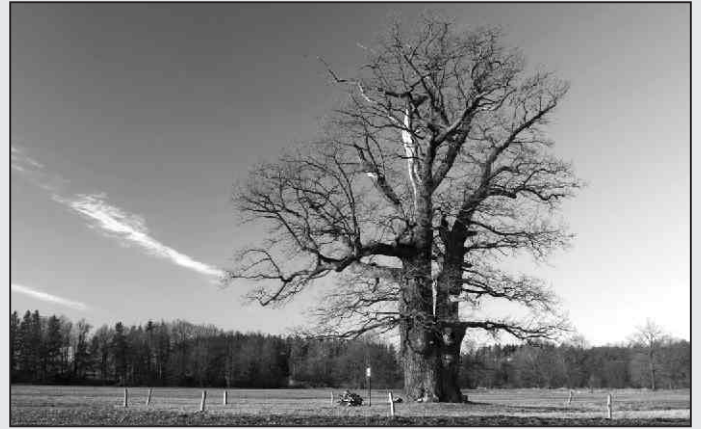

Foto autor

Co vyprávěl strom

VÁCLAV BARTUŠKA

Jsem dub letní a bydlím na hrázi Opatovického rybníka u města Třeboně. Je to moc dobré místo pro život. Kořeny mám pěkně pevně mezi kameny, sluníčko na mě svítí přes půl dne, voda je blízko. Rostu tady už nějakých dvě stě let. Za tu dobu už jsem leccos viděl a zažil, ale to bych se zapovídal. Dneska jsem vám totiž chtěl vyprávět něco o tom, kdo všechno u mne bydlí...

Já totiž krom toho, že sám o sobě žiju a rostu, dávám život nepřebernému množství jiných živých tvorů. Jsem jejich kolébkou a pro některé i hrobem. Pro spoustu z nich jsem ovšem pouhá jídelna. Ožirají mé listy, hlodají mi ve dřevě a na kořenech a na podzim se cpou žaludy až k prasknutí. Ale pro jiné jsem domovem se vším všudy. Mají ve mně obývací, ložnici, jídelnu, dětský pokoj, koupelnu i záchod. Tady u mě to pořád žije. Od rána do noci a od jara do zimy tu někdo hlodá, kouše, škrábe, píská, pípá, cvrčí, houká a ječí.

Vy lidé si to asi nedovedete moc představit, takže vám to musím popsat trochu podrobněji. Mé mohutné dřevěné tělo, kořeny a větve tiše prorůstají a obrůstají vlákna různých druhů hub. Na kůře mi jako vousy rostou lišejníky a měkounké mechové koberce. A pod kůrou, tam je teprve živo – ukrývají se tam slimáci, draví osminozí pavouci, sekáči na tenoučkových nožkách, hejna škvorů s kleštičkami na zadečku, nejrůznější brouci a jejich larvy. A všechno se to honí, loví a požívá navzájem – radost pohledět. Přímo ve dřevě kmene a větví se živí další broucí larvy. Jsou tlusté, měkké, bílé a nikdo by nevěřil, že z nich jednou budou lesklí tesařiči s dlouhatánskými tykadly. V dutinách, ve větvích i přímo ve kmenech hnízdí spousty ptáků. Špačkové v černých fráčcích, lejsci s bílými nákrčníky, neposedné sýkorky, brhlíci, kachny hoholi, uhoukané sovy, pestří strakapoudi a bubeníci žluňáci. Krom těchto opeřených havětí tu žije ještě spousta zvířátek chlupatých – mrštné kuny se žlutou náprsenkou, hlodavé veverky, pištiví netopýři a plši sedmispáci, kteří klidně prochní sedm měsíců v roce.

Hmm, tak vidíte, co jich bylo. A to jsem vám popsal jen některé z nich. Kdybych měl vyprávět o všech, vydalo by to na pěkně tlustou knihu.

A až vám bude příště někdo říkat, že „ty staré stromy jsou dobré už leda do kamen“, tak mu řekněte, že to není pravda a braňte nás co můžete. A někdy mě třeba přijďte navštívit...

Autor je vedoucím přírodovědného oddílu v Třeboni

Inzerát na klimatizaci snů

JAN POKORNÝ, pokorny@esnet.cz

V souvislosti s pozorovanými změnami klimatu a současnými letními vedry mne napadlo uveřejnit následující inzerát. Nabízím klimatizační zařízení pro chlazení zahrady a obvodových zdí rodinného domu s těmito vlastnostmi:

- Je z trvanlivých recyklovatelných materiálů, pro jejichž výrobu posloužila sluneční energie, nikoliv energie fosilních paliv či jaderná
- Činnost zařízení je nezávislá na dodávce elektřiny, pohání jej pouze sluneční energie.
- Pracuje naprosto tiše, neprodukuje žádné zplodiny a odpad. Naopak váže oxid uhličitý, pohlcuje prach, tlumí hluk.
- Celková doba jeho provozu je srovnatelná s délkou lidského života a přestože po celý rok čelí povětrnostním vlivům, vyžaduje jen nepatrnou údržbu.
- V létě mechanicky stíní, aktivně chladí, zvlhčuje, a případně uvolňuje příjemné aromatické látky.
- V zimě propouští sluneční paprsky, aby mohly pasivně ohřívat dům.
- Má zabudovanou automatickou regulaci, jejíž čidla usměrňují výkon slunečního záření od nuly do 10 až 20 kW. Zvláštní pozornost byla věnována uložení a množství regulačních prvků, aby se úprava ovzduší stala rovnoměrnou a nevznikaly přílišné teplotní výkyvy. Požadována je proto hustota regulačních prvků a čidel řádově v desítkách na milimetr čtverečný.
- Náklady na montáž a údržbu nepřesáhnou řádově sto korun ročně. Zařízení nevyžaduje pravidelnou denní údržbu, ani roční není složité.
- Náklady na provoz jsou vzhledem k cenám sluneční energie nulové.
- To nejlepší nakonec: zařízení má přirozený ladný tvar i barevnost, je přitažlivé jako intimní útulek pro hnízdění ptáků, poskytuje potravu hmyzu, nám pomáhá rozptýlit únavu očí, duševní i tělesnou, a je živé – dýchá, šelestí, uvolňuje vonné látky s léčivými a uklidňujícími účinky, pouští „prasačka“ ...

Myslíte, že se inzerent zbláznil? Nikoliv, takové běžně dostupné zařízení všichni dobře známe. Je jím strom zásobený vodou.

Strom s průměrem koruny pět metrů zaujímá plošný průmět přibližně 20 m². Na takovou korunu dopadne v jasném letním dni nejméně 120 kWh sluneční energie. Jaký je její osud? Jedno procento se spotřebuje na fotosyntézu, pět až deset procent je odraženo zpět ve formě světelné energie, pět až deset procent se odrazí ve formě tepla a zhruba stejné procento ohřeje půdu. Největší část dopadající energie (okolo 80 %) je vložena do procesu výparu rostlinou – transpirace. Je-li strom dostatečně zásobený vodou, odpaří za den více než 100 litrů, čímž využije (vlastně „recykluje“) 250 MJ sluneční energie (tedy 70 kWh). Na výpar jednoho litru vody se totiž spotřebuje 2,5 MJ (0,7kWh), tj. hodnota skupenského (výparného) tepla vody – kdysi jsme se o něm učili ve fyzice. Jinak řečeno, strom během slunného letního dne odpaří 100 l vody a tím své okolí ochladí o 70 kWh, průměrně v průběhu deseti hodin chladí výkonem 0,7 kW. Pro srovnání, klimatizační zařízení v luxusních hotelích mají výkon 2 kW, mrazničky a ledničky o více než řád nižší.

Nejpozoruhodnější je ovšem regulační schopnost stromu a osud sluneční energie vázané ve vodní páře. List má množství průduchů, jimiž voda prochází a které ovlivňují rychlost jejího odpařování (chlazení) podle celkového množství vody, jež je k dispozici, a podle intenzity slunečního záření. Na jediném milimetru čtverečním najdeme přibližně 50 až 100 průduchů, každý reaguje na teplotu a vzdušnou vlhkost okolí a podle ní se zavírá a otvírá. Na každém stromě jsou tedy

Foto Zdenka Jelenová

desítky milionů průduchů – regulačních ventilů s teplotními a vlhkostními čidly. Dovedete si představit množství drátů, kabelů i techniky potřebné k tomu, abychom takové zařízení sestavili? Příroda je prostě nedostihná!

Odpařená vodní pára obsahuje vázanou sluneční energii, a jak postupuje krajinou, sráží se (kondenzuje) na chladných místech, přičemž se uvolňuje teplo vázané při výparu. Tak sluneční energie plyne prostorem. Podle fyzikálních podmínek se vodní pára může srážet až ráno (tvorba rosy, drobné ranní srážky) a skupenským teplem uvolněným při kondenzaci ohřívá okolí. Sluneční energie tak plyne (přenáší se) i v čase.

A proč nestínit slunečníkem?

Zatímco slunečník záření pouze pasivně odráží (podle barvy povrchu), strom jej aktivně přetváří v chlad a vlhko. Zmínil jsem, že koruna stromů o průměru 5 metrů chladí průměrným výkonem 7 kW, což za deset hodin provozu představuje kolem 140 Kč (při sazbě za odběr elektřiny pro domácnost) a 240 Kč (při podnikatelské sazbě). Aby strom dobře „fungoval“, vyžaduje od nás jen občas zalit. Kromě toho listnatý strom před oknem na zimu opadá a propouští sluneční záření, které může pasivně ohřívat dům.

Zacházením s vodou a rostlinami ovlivňujeme klima zahrady i jejího nejbližšího okolí. Odvodněním a odstraněním zeleně na velkých plochách navozujeme zvláště ve městech či na polích pouštní klima, které nevyváží žádné technické zařízení. Na malou zahradu o ploše 300 m² dopadá v létě sluneční záření o výkonu až 300 kW, což za letní den činí 1500 až 1700 kWh sluneční energie. Stejně množství energie se na suchých nezozeleněných plochách odráží v podobě nevyužitého tepla. Je-li však plocha pokryta rostlinami a zásobená vodou, potom se více než polovina energie váže do vodní páry a naše zalitá zahrádka se stromy a dalšími rostlinami chladí sebe i okolí výkonem kolem 100 kW. Činí tak nehlukně, nenápadně, za zpěvu ptáků, vůně květin a zrání plodů. Jenom za energii nutnou k provozu chladicího zařízení srovnatelných technických parametrů bychom zaplatili 3000 Kč, respektive 6000 Kč denně.

Autor je ekolog, pracuje v ENKI, o.p.s. a ÚSBE AVČR, Třeboň

Literatura: Pokorný J. (1999): Co umí strom aneb O zahradě s trochou fyziky. - Domov, Praha, 39(7): 50-51

Legislativní ochrana dřevin rostoucích mimo les

JIŘÍ GUTH, jiri.guth@ecn.cz

Zákon o ochraně přírody a krajiny stanoví už od r. 1992 zásadu, že dřeviny rostoucí mimo les jsou chráněny před poškozováním a ničením a že péče o ně je povinností jejich vlastníků. Stanoví dále postup při kácení dřevin. Jsou možné čtyři případy:

- 1) kácení bez jakýchkoliv úředních procedur – jen pro dřeviny do určité velikosti či plochy a mimo významné krajinné prvky,
- 2) kácení z bezpečnostních důvodů (je-li stavem dřeviny zřejmě a bezprostředně ohrožen život či zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu), které je třeba do 15 dnů zpětně ohlásit,
- 3) kácení z vyjmenovaných důvodů, které (totiž to kácení) je třeba nejméně 15 dní předem ohlásit a orgán ochrany přírody (obvykle úřad obce s rozšířenou působností, tzv. malý okres či trojková obec) má možnost je omezit, pozastavit nebo zakázat,
- 4) kácení na povolení orgánu ochrany přírody (obvykle obecního úřadu).

Prováděcí vyhláška č. 395/1992 Sb. stanoví náležitosti oznámení resp. žádosti o povolení (v postupech č. 3) a 4) a hlavně charakteristiky pro kácení bez procedur – obvod kmene stromu do 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí nebo souvislé keřové porosty do celkové plochy 40 m².

Ilustrační foto Dagmar Hauzerová

Dříve (do 30. listopadu 2009):

- mohly káčet bez úředních procedur (postupem č. 1) jen fyzické osoby nepodnikající. Živnostníci a všechny právnické osoby v takových případech žádali o povolení.
- stačilo oznámení (postup č. 3) na každé kácení při výkonu oprávnění podle zvláštních předpisů (správa pozemních komunikací, drah, vodních toků, elektrizační a plynárenské soustavy a podobně).

Nově (od 1. prosince 2009):

- mohou bez úředních procedur (postupem č. 1, za podmínek stanovených citovanou vyhláškou) káčet i fyzické osoby podnikající a právnické osoby
- oznámení postačuje při kácení jenom z důvodů pěstebních, zdravotních, při správě vodních toků a v ochranném pásmu zařízení elektrizační a plynárenské
- při kácení dřevin podél silnic, drah, ropovodů, vodovodů, kanalizací, parovodů, telekomunikačních kabelů atd. je potřeba povolení

Rozlišení povinností nepodnikajících fyzických osob a ostatních bylo někdy označováno za protiústavní, ale potřebná stížnost nebyla nikdy podána. Nově je naopak různými právníky (včetně Ekologického právního servisu) a ochranáři kritizováno jako nezákonné používání nezměněné vyhlášky při provádění novelizovaného zákona. Nevládní organizace (Arnika nebo jihočeská Calla) evidují desítky případů rozsáhlého kácení ze strany právnických osob, které (by) dříve vyžadovalo – a mnohdy nezískalo – povolení. MŽP připravilo novelizaci vyhlášky, v níž ponechává možnost káčet bez povolení stromy do obvodu kmene 60 cm a ovocné dřeviny rostoucí v zahradách (bez ohledu na velikost). Ministerstvo je z mnoha stran (mj. peticemi s několika desítkami tisíc podpisů) kritizováno za zdržení při vydávání novelizované vyhlášky – do uzávěrky tohoto čísla Krásce ji nevydalo – a také za hodnotu 60 cm jako příliš velkou. Na Slovensku je přímo v zákoně stanovena hodnota obvodu kmene 40 cm a plocha křovin, které mohou být káceny bez povolení, je jen 10 m².

Od doby, kdy poslanci změnilí zákon a pro kácení některých dřevin není třeba povolení úřadů, již eviduje Arnika vícero problematických kácení. Jen pro ilustraci:

• **Praha – Trojmezí:** Od přelomu února a března probíhá plošné kácení keřů a stromů ve zhruba třetině sadu nad Záběhlickým zámkem v rekreační lokalitě Trojmezí. Přestože pozemek leží v přírodním parku, zákon stromy vzhledem k jejich velikosti neochránil (obvod kmene stromů nedosahuje 80 cm). Majitel pozemku jen na úřadě ohlásil údržbu sadu. (www.trojmezí.info).

• **Brno – Líšeň:** Sdružení NESEHNUTÍ usiluje od roku 2006 o ochranu borového lesíku v Horníkově ulici, kde chce developer postavit ubytovny a bytové domy. Podařilo se dosáhnout zrušení územního rozhodnutí na stavbu, nicméně investor přesto všech 400 borovic pokácel. Fakt, že pokácení borového háje bylo nezákonné, potvrdil jak Úřad veřejného ochránce práv, tak ČIŽP, která udělila pokutu 200 000 Kč. Kvůli novele zákona a neexistenci nové prováděcí vyhlášky MŽP tuto pokutu za porušení zákona zrušilo. (www.ekobrana.cz)

• **Praha – Letňany:** Koncem února došlo mezi Křivoklátskou a Tupolevovou ulicí k vykácení asi šedesáti vzrostlých a zdravých borovic i dalších stromů. Protože obvod kmene stromů dosahoval „pouze“ něco přes 70 cm, podle zákona nebylo nutné povolení. Přitom ještě v roce 2009 odmítl odbor životního prostředí MČ Praha 18 kácení povolit a ani tentokrát zástupci městské části s kácením nesouhlasili.

Autor je ekoporadce

Švestka zralá akorát tak pro špačka

VĚRA SOUKUPOVÁ, soukup.vera@seznam.cz

Na chalupě máme starou švestku, opravdu starou, je starší než já... Když jsme byly se sestrou děti, s oblibou jsme na ni lezly (a vylezu na ni dodnes). Také si pamatuji, jak chutnaly tvarohové švestkové knedlíky od babičky (ňam, ňam), a na přelomu tisíciletí nás obdarovala ještě švestkami na povidla (ňam), a asi před pěti lety svými plody na téměř místní slivovici (tu nepiji, ale dá se do ní naložit lejkáka bylina či mi slouží k odstraňování některých skvrn – milovníci tohoto moku, snad, prominou). Dlouhá léta pod ní odpočíval náš belgický ovčák Dasty, který na ni teď jistě vzpomíná v psím nebi. Poslední dobou však starý strom odpočívá. Jako i pár hrušní a jabloní na sadě. Občas možná nostalgické, že děda by to udělal také tak (a zděděný zdravý selský rozum) nám říká, nechat stromy dožít. Sem-tam přistihnou kočku, jak si o ni brousí dráčky či v zemi mlsně kouká do krmítka (nikoli na však na slunečnici či lůj...). A každoročně na jaře čekáme na naše špačky – ti vědí, že švestka je jejich domovem a připravená budka poslouží každoročně i jako kolébka pro jejich potomky. Přestože ten náš špaček po návratu z teplých krajín spíše vrže, letos zdárně imitoval žluvy... a podařilo se: už má svou nevěstu. Asi to nebude ta loňská. Věrnost si totiž ten náš „pan“ špaček nechává pro svoji déledobější lásku – starou švestku, která nám roste před vchodem do chalupy už pěknou řádku let – slivoň švestku zralou akorát tak pro špačka, který od ní – na rozdíl od lidí – neočekává ani plody, ani krásu. Stačí mu, že je – a je jeho domovem.

O lidech a stromech

PAVLA MATĚJKOVÁ, pavla.matejkova@calla.cz

Když se člověka, třeba jen tak na ulici nebo u piva, namátkou zeptáte, jestli má rád stromy, pravděpodobně řekne, že ano. Většinou však neopomene dodat, že stromy sice má rád, ale buď někde v přírodě, kam patří lépe než do města, nebo alespoň v bezpečné vzdálenosti od svého obydlí, anebo tedy, že když už ve své blízkosti nebo na své zahradě, pak spíše ty menšího vzrůstu, hlavně ne ovocné, z těch je nepořádek ještě větší než z jiných, nejlépe snad „něco“, z čeho nepadá otravné listí, možná nějakého toho exota, kterého nikdo nebo aspoň soused nemá (po-dobně jako modrou barvu fasády), anebo ještě úplně nejlíp „túje“, ty neopadávají, jsou pořád zelené, snadno se udržují...

Stromy před školou v Blatné, které chce město pokácet, foto autorka

Zkušenosti Cally z řízení, v nichž se rozhoduje o kácení, by se daly shrnout do jednoho závěru o převažujícím smýšlení české veřejnosti o stromech a přírodě vůbec. A to závěru, že stromy jsou pro většinu lidí víceméně obstrukcí (překáží výstavbě, stíní, listí zanáší okapy, špiní ploty a auta), nebo jsou dokonce nepřítelem (padají z nich suché větve, mohly by se zřítit, u silnic zabíjejí řidiče). Pozitiva stromů, která jsou pro zabezděnce veskrze neviditelná, totiž že stromy čistí zaneřádný vzduch, že chladí klima, že eliminují prach, že dávají stín, že jsou estetické, ta už málokterý odpůrce stromů vezme za své.

Toto nepříznivé povědomí mnohých přitom vychází z jedné myšlenky – člověk není součástí přírody, je jejím pánem a může rozhodovat o jejím osudu, když to uzná za vhodné. Přesto je nezpochybnitelnou pravdou, že když je člověku nejhůře, utíká do přírody, a když už má přírodu daleko, alespoň si ji něčím přírodním asociuje, podobně jako v každé druhé reklamě na jogurt nebo aviváž, přenáší obchodník konzumenta alespoň v myšlence do božského ráje plného stromů a květin. Jen samotná iluze přírody znamená něco tak příjemného, že také developéři hojně využívají počítačově zkrášených vizualizací svých novostaveb, obklopených stromy a zelení. Příroda nebo alespoň její iluze je zkrátka dobrým obchodním artiklem, i když v drtivé většině na její úkor.

„Jsem přece na svém!“

Developéři buď staví na zelených loukách, na kterých lze očekávat ideu vzrostlé zeleně jen stěží, nebo se sice staví v blízkosti stromů, ovšem tehdy jsou stromy nakonec spíše překážkou bagrům a jeřábům a dopadá to posléze tak, že než aby se nepohodným „sousedům“ dělníci pracně vyhýbali, tak je raději, třeba i za cenu pokuty odstraní. Důvod padání listí, zanášení okapů a jarní pyl jsou také častým podáním žádosti ke kácení, ačkoliv zákon o ochraně přírody a krajiny takové důvody za závažné nepokládá. Žadatelé se proto často stávají až agresivními, když jim povolovací orgán kácení nepovolí. Jsou přece na svém pozemku, kde si mohou dělat, co chtějí! A tak se uchylují často k nejhoršímu. Ve vzteku z „byrokratické svémoci“ nechtěný strom nařezou, navrtají, popřípadě si pomohou chemickými prostředky. Při vyšetřování posléze „poškození“ zapírají, zapírají a zapírají. Pachatel tak zůstane neznámý a hlavně – nepotrestaný. A strom pomalu umírá. Mnohdy se také stává, že stromy překáží výhledu, obvykle na památkově chráněnou budovu. Nové výsadby jsou navíc paradoxně z památkového hlediska někdy posuzovány jako esteticky nevhodné vzhledem ke stávajícím historickým objektům. Absurditě se prostě meze nekladou.

Ale Calla bojuje dál. V poslední době se podařilo za pomoci České inspekce životního prostředí zrušit povolení ke kácení dubů a buků před historickou budovou základní školy v Blatné a též zasáhnout

proti kácení lip na náměstí ve Lhenicích, zrušit povolení k zásahu do ochranného pásma památného dubu na Včelné, ve spolupráci s odborem ochrany životního prostředí Magistrátu v Českých Budějovicích a Krajského úřadu Jihočeského kraje ponechat některá torza stromů pro hmyz vázaný na mrtvé dřevo.

Absolutní bezpečnost nade vše?

Je nutné říci, že rozhodování o osudu stromů, mnohdy o několik generací starší než člověk sám, je více než těžké. Problematické bývá už jen dobrat se rozhodnutí, který ze zájemů převažuje, zda zájem na ochraně přírody nebo zájem na dodržení veškerých bezpečnostních opatření. Z toho důvodu se snažíme vždy přizvat nezávislé odborníky, aby posoudili všechna hlediska a stav stromu a výsledek byl co neobjektivnější.

Některé úřady s námi spolupracují, navzájem si při ochraně přírody pomáháme, jiné jsou bohužel pod příliš silným tlakem vyplývajícím ať už ze zaměstnaneckého poměru nebo lobby na jakékoli úrovni. Těmto úřadům pak nelze přiznat morální status orgánů ochrany přírody tak, jak je myšlen legislativou práva životního prostředí. A tehdy přichází na řadu cesta opravných prostředků, cesta, která by měla přivést na pravou míru rozhodnutí postavené mimo zákon. Často se to podaří, ale v očích veřejnosti se tím kredit občanských sdružení, už tak médií i mnohými politiky snížený na minimum, málokdy zvýší.

Občanská sdružení zaměřená na ochranu přírody a krajiny tak nadále zůstávají v pozici fundamentalistů upřednostňujících přírodu před člověkem. Přece člověk je jejím pánem...nebo snad ne?

Autorka je právnička, pracuje ve sdružení Calla

Foto Václav Bartuška

Dřevo stromů – ušlechtilý materiál

IVANA JONOVA, ivana.jonova@knih-st.cz

Pojďme se na stromy podívat i jinak, než jen jako na „jednu z růstových forem vyšších rostlin“ (citováno podle Wikipedie). Stromy jsou nám k užítku, jejich dřevo nám slouží k roztočným účelům. Může se nám to nelíbit, můžeme s tím nesouhlasit, ale to je asi tak to jediné, co s tím můžeme dělat. Řečeno po cimrmanovsku. Můžeme za to být spíše i rádi. Však nesedí se lépe na dřevěné židli nežli na plastové, nezdají se nám lepší sny na dřevěné posteli než na kovové...? Nepromlouvá k nám duše stromů i z jejich „potomků“, dřevěných výrobků? O dřevě coby ušlechtilém materiálu jsem si povídala se dvěma muži, kteří se dřevem pracují a kteří byli v poslední době hosty na našich akcích v knihovně – s Martinem Patřičným a Karlem Hanzlíkem.

Martin Patřičný:

Stojím nohama na zemi

Martin Patřičný žije a pracuje v Debrně u Kralup nad Vltavou. V životě byl například prodávčem, aranžérem, řidičem, skladníkem, dřevorubcem. Od konce 80. let se věnuje výtvarné práci se dřevem. Vrátil se tak i k řezbářství a soustružení dřeva, čemuž se soukromě vyučil u svého strýce Karla Rubáše v Janovicích nad Úhlavou. Podílel se na scénáři k televiznímu seriálu „Kus dřeva ze stromu“, kterým se svým vnukem všemi 26 díly provázel. Je autorem dvou knih o dřevě (Dřevo krásných stromů, Pracujeme se dřevem).

Čím je pro vás strom?

Součástí přírody a tedy i mě samotného.

Čím je pro vás dřevo?

Hlavním vyjadřovacím prostředkem, tělem stromu, zápisem životopisu, domovem... Pořádí se mění...

Jak přistupujete ke stromu, který se chystáte porazit?

Porážím už jen stromy neživé, uschlé...

Povídáte si při práci se dřevem?

Myslím, že stojím nohama na zemi a podlahu mám dřevěnou a pociťuji určitý ostych ke zveřejňování romantických sklonů. Děláním se dřevem tak dlouho a tolik, že pro mě je samozřejmé.

LEŽÍCÍ – olše, v. 30 cm délka 60 cm (2009)

Pořádáte tzv. Dřevěné večery, kdy téma dřeva je prodchnuto literárně – anebo naopak. Vaše sochy a reliéfy vnímám jako příběhy, možná tedy i v tom se odráží to, že máte k literatuře blízko...

Nenapadlo vás někdy výstavu svých prací doplnit i o příběhy přidělené k jednotlivým exponátům?

Každý ten večer je jiný a nejen svými hosty... A někdy o svých věcech mluvím – jenže rozlišuju – jednak tu stránku provedení, řemesla, kterou zvládám a umím, a pak tu oblast nápadů a inspirace a za tu jsem v pokoře vděčný... to jsem dostal, děkuju...

Co soudíte o úsloví „být dřevo“? Když je řeč o dřevu coby ušlechtilém materiálu, nemělo by to být bráno spíše jako poklona?

Pro mě jistě! Někdo to dokonce použil na plakátě k výstavě: patřičný dřevo. Ale zkuste se jen malinko zamyslet, co všechno máme od dřeva, stojí jak dřevo, má ruce volšovy, už je na prkně... a těch jmen! Schválně něco připojte – co vás napadne první?

Třesu se jako osika. S nostalgií vzpomínám na plzeňské ulice, jimiž jsem procházela při svých studiích – Topolová, Ořechová, Javorová, Jasanová, Olšová, Kaštanová, Šeříková, Jasmínová... Legrační je, že spolu takřka sousedí. A pak si taky vybavuju Doubravici, Borovany, Smrkovice... A pana Dubského, Větvíčku, Kalinu... Děkuji za rozhovor.

Další informace o Martinu Patřičném, jeho práci i knihách, které napsal, můžete najít na www.patricny.com.

KŮŽE STROMU – Vrba a kombinace dřev 30 x 50 cm (2009)

Karel Hanzlík:

Strom je Bytost

Karel Hanzlík bydlí v Podlesí u Příbrami, kde si s rodinou zvelebují svůj domek. Až v pozdně dospělém věku začal pracovat se dřevem. Takřka náhodou ho přivábila truhlářina a omotala si ho kolem prstu. Od ní před několika lety přešel k výrobě více či méně netradičních hudebních nástrojů, jako např. harfy, kantely, lyry, citery, monochordy, duochordy, žaltáře apod. Vytváří i harmonizační stoly a pořádá kurzy výroby kantel. V rozhovoru si tykáme, neb jsme přátelé.

Čím je pro tebe strom?

Strom je pro mne Bytost se stejnými právy na život, jako já. Pokud z něj mám vyrobit hudební nástroj, tak ho samozřejmě musím porazit, ale měl bych tak činit s úctou a myšlenkou na to, co z něj bude. Protože vím, že i rostliny mají své „vědomí“, měl by i on vědět, k jakému účelu má být jeho život ukončen. Já chci také vědět, co se mnou Bůh jakožto vyšší inteligence zamýšlí, když během svého života procházím různými – někdy velmi nepřijemnými – stavy.

Čím je pro tebe dřevo?

Nejsem mystik... Většinou je to položka v ceníku dřevařské firmy. Nemám žádného předchůdce, po kterém bych zdědil stodoly, plné různých fošen, takže potřebuji-li třeba javor na výrobu harfy, připojíme k autu přívěs a jedeme do JAFu. Tam ovšem začíná tanec života mezi paletami všech možných dřevin v hangáru nakupeném do výšky šesti metrů. Musíme ukázat, který balík chceme koupit, a tady nám začíná zvedat ruku tajemná síla, která To vidí nějak seshora a my jí většinou poslechneme. Když pak doma ukládáme nové fošny ke starým..., vím, jak se asi cítí turecký bohatec při prohlížení nově zakoupených hurdisek.

Jak, respektive s čím uvnitř sebe přistupuješ k neopracovanému hrubému prknu, z kterého posléze vytvoříš něžný nástroj?

Začátek je u vyhledání suků a to i těch neviditelných, tady musím použít vnitřní rentgenový drobnohléd a dát do souladu směr let na dřevu s tvarem nástroje a zbytek už je na intuici, o které těžko psát.

Povídáš si při práci se dřevem?

Moc ne, většinou, když se bacím nebo si vytahuji třísku, ale to je spíše o mně. Povídám si s tou třískou, když potřebuji držet u oka lupu, v další ruce pinzetu a lovit v otvůrku nepatrnou tečku... Ano, povídám si s tou třískou, ale poněkud omezeným slovníkem.

Vím, že nejen já, ale i další návštěvníci tvé dílny si v ní přijdou jako v kostele. Proč nám to tak přijde, co myslíš?

Já jsem si toho všiml, až když o tom začal mluvit pan Josef Krček. Vždycky dvakrát pozdraví, jednou mě a druhý pozdrav je určen „prostoru“. Jelikož má předešlá profese byly kuchyňské linky, dost dlouho mi trvalo, než jsem začal rady neviditelných „pomocníků“ vnímat a nakonec se jimi i řídit.

Co soudíš o úsloví „být dřevo“? Když je řeč o dřevu coby ušlechtilém materiálu, nemělo by to být bráno spíš jako poklona? :-)

Připadá mi to jako úsloví, že se někdo chová jako divá zvěř. Kdybychom se chovali jako divá zvěř, nemuseli bychom dnes řešit globální problémy, nebyli bychom skoro všichni nemocní, obézní a tak podobně. Ale když je někdo dřevo, tak se někde v jeho minulém životě odehrálo cosi chybného. V jakési knize o zlepšení zraku vlastními silami jsem četl, že spartánská výchova v dětství se u ženy projeví jako „být dřevo“ v milostných schopnostech. Ale zohlednil bych to v případě, že když musím dát někomu, kdo je jako dřevo, pohlavek, vzal bych si pro jistotu rukavici.

Děkuju za rozhovor

O HARFĚ (www.harfy.cz)

Harfa je strunný hudební nástroj, jedná se o jeden z nejstarších hudebních nástrojů vůbec. Princip harfy objevili lidé nejspíše již při prostém drnkání na tětivu luku. Nástroje podobné harfě se objevují v Egyptě a Mezopotámii cca v roce 3000 př. Kr., tyto nástroje však ještě neměly sloup. Na sever se harfa dostala zásluhou Keltů, kteří ji poznali na Balkánském poloostrově ve 3. století př. Kr.

Ze Skotska a Irska, kde hru na tento nástroj pěstovali bardové, se potom rozšířila po ostatní Evropě. Ve 12. až 14. století byla oblíbeným nástrojem trubadúrů a minnesängrů a hra na ni byla součástí dvorského vzdělání. (Převzato z Wikipedie)

Harfa byla od pradávky oblíbeným a rozšířeným hudebním nástrojem, na který se na různých úrovních hrávalo ve všech společenských vrstvách od ulice a hospod až po královské paláce. Často se uvádí, že byla nástrojem králů, ale bývala i nástrojem těch mechnudších. Obyčejné lidové harfy, které kdysi vyráběli truhláři, byly jedním z nejlevnějších hudebních nástrojů, které si chudý člověk mohl pořídit. Protože lidová harfa byla nástrojem, na který se i samouk naučil „alespoň trochu“ hrát poměrně snadno, navíc byla dostatečně hlasitá a přitom nebyla těžká na nošení (4-6 kg), byly lidové harfy v historii oblíbeným nástrojem různých šumařů a potulných hudebníků, kteří si hrou a zpěvem vydělávali na živobytí... (Píše pan Jiří Kleňha ve své knize Harfenictví v Čechách)

Harfa

Víte, jak vypadá a jak asi zní citera, dulcimer, duochord, hackbrett, kantela, kobza, lyra, monochord, psalterium, trumšajt, žaltář? O nejruznějších dalších dřevěných hudebních nástrojích, které Karel Hanzlík vyrábí a umí o nich vyprávět, si můžete přečíst na jeho internetových stránkách www.kar-han.cz (včetně fotografií).

Fotografie pocházejí z uvedených webových stránek obou autorů.

Autorka pracuje ve Šmínderově knihovně Strakonice

DAPHNE ČR

ZDENKA JELENOVÁ, jeleni@mybox.cz

Českobudějovické občanské sdružení Daphne ČR oficiálně vzniklo v roce 2004, ale tahle původně studentská parta na biologické fakultě začala spolupracovat na jednom projektu aplikované ekologie už o rok dříve. Impuls k založení sdružení dala slovenská organizace Daphne, která chtěla rozšířit své aktivity do Čech, další podnět přišel ze strany státní správy – hlavně MŽP a AOPK, kteří chtěli mít v neziskovém sektoru partnera, který vychází z odborných základů a může pomoci řešit problémy se zaváděním Natury 2000, implementace evropských předpisů, atp. Povídala jsem si s Martinem Střelcem, který se z odborných záležitostí věnuje nejvíce zemědělskému poradenství a ekologii lučních společenstev, a stále více působí i v rovině vzdělávací a politické.

Diskuse na ekofarmě, foto Daphne ČR

Martine, zavzpomínejte – jaké byly začátky Daphne?

Na začátku to jádro tvořilo pět-šest lidí. Zůstali jsme tři, ale postupem času přišli noví lidé a organizace se postupně proměnila. Všechno začalo v Budějovicích, poté vznikly pobočky – Zábaj Hrázský, jeden z těch zakladatelů, se vrátil k rodině na Chrudimsko, čímž vznikla pobočka Žumberk, další založili v Praze lidé, kteří odešli ze státní správy. A čtvrtou pobočku teď založil David Pithart v Třeboni.

Přibližte našim čtenářům nejdůležitější projekty...

Projektů je v rámci našich poboček hodně – rozdělil bych je do několika oblastí. Stěžejní je samozřejmě hospodaření šetrné ke krajině a přírodě. Především na tomto tématu naše organizace „vyrostla“. Pak je tu oblast, které říkáme výzkum biodiverzity, což dělají teď nejvíc v pražské pobočce – jde o aplikovaně ekologické výzkumné úkoly, kdy sbírají data o vlivu managementů na biodiverzitu atp. Pak se věnujeme ochraně vod, další téma je Natura 2000 se stěžejním projektem Koalice nevládek pro Naturu 2000, který se snaží spojit NNO, aby měly větší sílu při jednání s ministerstvem, komentování vládních návrhů a podobně.

Faremní plány a revitalizace

S farmáři pracujete dlouhodobě?

Oblast hospodaření šetrného ke krajině je pro nás kontinuální proces, snažíme se, aby naše projekty na sebe navazovaly. První velký projekt, Blanský les in Natura, se týkal hospodaření v této CHKO. Snažili jsme se s tamními farmáři komunikovat, asi čtyřicet z nich jsme objížďeli a témata sbírali přímo od nich. Pak jsme pro ně vydali ve spolupráci se správou CHKO informační brožuru, která reflektovala to, co je skutečně zajímavá a trápí. Snažili jsme se do ní shrnout vše důležité, včetně kontaktů a odkazů – ať už je to legislativa, odpady, ochrana přírody, dotační tituly, podmínky hospodaření, myslivost... Následně jsme podobné brožury vydali pro další regiony – Krkonoše, Český ráj, Broumovsko... A jsme schopni reagovat na konkrétní poptávku z dalších chráněných území.

Jaké bývají reakce zemědělců?

Většinou pozitivní, oceňují, že informace jsou velmi praktické a pro ně jinak těžko dohledatelné... Velmi si projekty pochvalují správy CHKO, pro ně je to výborná příležitost, jak s farmáři v území komunikovat. My se nejvíc snažíme rozvíjet individuální práci s farmáři – přijet na farmu a být schopný pomoci se vším, co souvisí se životním prostředím. Bud řešit konkrétní problémy a dotazy, nebo jim i něco aktivně nabídnout. Nejvyšší formou takové spolupráce, která se již v zahraničí děje, je tzv. faremní plán, který se tvoří v kontextu celé farmy, její biodiverzity, celkového hospodaření a zvyklostí. To je samozřejmě věc extrémně náročná na čas i know-how. Nicméně snažíme se se zemědělcem spolupracovat dlouhodobě, ukazovat, co a jak se dělá jinde – proto jsme také již navštívili podobné organizace v Anglii a v Rakousku.

Setkáváte se u farmářů se vstřícností?

Pokud do toho jdete s tím, že mu chcete naslouchat a pomoci, a ne jen něco diktovat, tak to většinou jde velmi dobře. V několika případech se nám už daří udržovat dlouhodobou spolupráci, konkrétně jde například o poměrně velkou ekofarmu Bemagro Malonty. Zemědělci v krajině žijou trvale a většinu z nich na tom prostředí záleží – a v tomhle odvětví je jednoznačně podnikatel opravdu závislý na stavu prostředí, takže potenciál pro společnou řeč je velký. Musíme najít formu, která pomůže farmářům, ale zároveň i přírodě. Naše výhoda je, že nás farmáři berou jako partnery, bývají otevření, zatímco úřad s nimi často jedná z pozice moci.

Pohled do budoucna

Co vaši organizaci dnes živí?

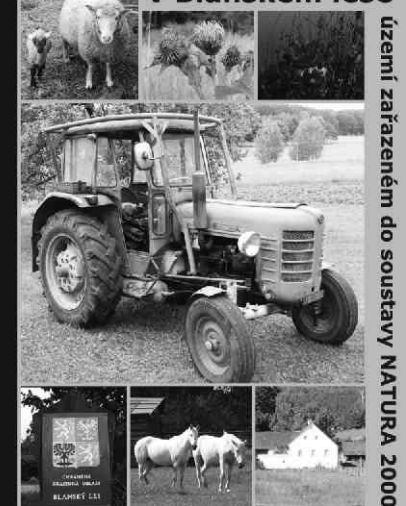
Zajímavou věcí je zpracování revitalizace Křemžské kotliny – komplexní projekt pro vyhodnocení celého povodí Křemžského potoka a navržení opatření ve spolupráci s hydrologem, tvorba mezí, zatravnění, vyjímání podmáčených míst z intenzivního hospodaření atd. V současné době už se ty návrhy projednávají s uživateli a majiteli pozemků. V katastru Chlumu je pozemkový úřad ochotný a připravený náš návrh převzít do připravovaných komplexních pozemkových úprav.

A vize do budoucna?

Náš nejnovější projekt je opět zacílen na zemědělské poradenství, budeme se snažit pomoci vyhodnotit farmářům nové kontroly podmíněnosti, které jsou podmínkou pro udělení dotací – to je pro mnohé z nich docela velký strach a hodně jim v tom můžeme pomoci. Vize je samozřejmě provozovat profesionální poradenské služby i placeně. A pak se budeme snažit o zmíněné celofaremní plány pro vybrané klienty. Nápadů máme spoustu – spolupráce s myslivci, se šlechtici, ovlivňovat dotační nástroje a nová agro-environmentální opatření... Ve všem se přitom snažíme být v kontaktu se zahraničím.

Praktický pomocník pro hospodaření

v Blanském lese

Zabij bobra, zachráníš strom?

VLASTIMIL KOSTKAN

V roce 1991 jsem se podílel na projektu navrácení bobra evropského do střední Evropy. Nepíšu schválně „do Čech“ nebo „na Moravu“, protože kdekoliv jsou bobři úspěšně vysazeni, šíří se do okolí a neznají hranic. Již tehdy jsme tušili, že s bobry přijdou i problémy a zorganizovali jsme na jaře roku 1992 setkání na téma „Jak žít s bobry“.

Pozvali jsme do Olomouce kolegy z okolních zemí, do kterých se bobři vrátili dříve než k nám. Od kolegy Gerharda Schwaba z Bavorska jsem tam uslyšel tuto shrnující větu „Bobr nedělá škody, bobr jen zdůrazňuje škody způsobené člověkem“. Ta věta se mi velmi líbila, často ji opakuji. Dokonce tak často, že jsem ji již viděl citovanou jako moji vlastní.

Přítomnost bobra v tzv. kulturní krajině přináší řadu konfliktů mezi člověkem a zvířetem. Bobr kácí nejen lesní stromy, ale i v sadech a parcích, staví hráze, zaplavuje lesy i pole a vytváří překážky ve vodních tocích, a proto jej vnímáme jako „škůdce“, který nám z pohledu ekonomického působí vyčísitelné škody. S tímto faktem nemá smysl polemizovat.

Bobr – škůdce přírody?

Daleko horší situace, a dovoluji si to nazvat deformací myšlení, nastává v případě, když bobra vnímáme jako škůdce lesa, lesního ekosystému. Tedy když bobra vnímáme jako škůdce přírody samotné. Jak taková deformace myšlení vznikla? Vznikala nesporně dlouho a podílely se na ní špatné závěry generací biologů i lesníků. Výsledkem několika století vývoje vnímání lesa je zcela nesprávná představa, že „les“ je skupina rovně rostoucích „zdravých“ stromů, které nám, dříve či později, poskytnou užitek. Člověk ovšem není jediným spotřebitelem dřeva! Dřevo je potravou, úkrytem a podložkou pro řadu druhů hub, rostlin a živočichů.

Bobr evropský, foto Marie Pacovská

Věčný koloběh

Jsou důsledky kácení stromů bobry stejné, jako na první pohled podobné lidské snažení, nebo jsou kvalitativně odlišné? Bobři kácejí jako zdroj své potravy převážně stromy mladé, s měkkou čerstvou kůrou a lýkem. Ale ani staré mohutné stromy často neuniknou zkáze, bobři je ohryzávají kousek od země a „odsoudí“ k pomalému usychání. Z pohledu lesníka nepřijatelné plýtvání a škoda, ale z pohledu stovek druhů různých živočichů a rostlin nabídka potravy i příhodného obydlí, které v hospodářském lese často zcela chybí. Žádný hajný přece nedopustí, aby měl v porostu usychající nebo ležící hniající stromy.

Po čase všechny bobrem poškozené stromy spadnou na zem. V této chvíli nastává nejdůležitější fáze koloběhu zdravého lesa. Do půdy se pomalu vrací vše, co strom po celý svůj dlouhý život spotřeboval. Na místech, kde před lety působila bobří rodina, nyní leží spleť rozpadajících se, houbami a mechem obalených kmenů. Bobří rodina, která tuto změť vytvořila, už zde není. Staří bobři uhybnuli a mladí odešli jinam, za lepší potravou. Nicméně – mezi rozpadajícími se kmeny, na náplavách za bývalou bobří hrází začíná růst nového lesa. Často se zde pasou velcí býložravci a prodlužují období předcházející obnově lesa. Ale dříve či později zde vyrostou nová generace stromů, které mají dostatek všeho, co potřebují, protože jim to předávají těla jejich předchůdců. A vzniká nová, bohatá pastva pro novou generaci bobrů. Koloběh se uzavírá. Bobři „připravili“ dobré místo pro světlo milné byliny, pro jeleny a divoká prasata – ale v konečném důsledku také pro nový les a tím i pro své „vnuky“. Přírodní les se v průběhu času neustále mění, stromy umírají a vyrůstají, ale funkce a dynamicky se měnící struktura zůstávají stejné.

Člověk – škůdce lesa

Člověk, na rozdíl od bobra, nechá většinou vybrané stromy v lese dospět. Skácí je až ve chvíli, kdy už končí jejich růst, ale ještě je nezačali využívat další živočichové. Člověk potřebuje dřevo „zdravé“, bez chodbiček hmyzu a bez hub. Odveze si dřevo do svých domů, na stavby, případně do elektráren a tepláren. Vysadí sice les nový, ale vše, co bylo ukryto ve

Okus, foto Petr Brůček

dřevě předchozí generace lesa, je ztraceno a bude dlouho chybět i novým stromům. Koloběh látek se otevřel a nový les, s každou novou generací, je o něco chudší.

Příroda má obrovskou schopnost téměř všechny tyto ztráty dohnat, zachytit vše potřebné z ovzduší a v případě lužního lesa také z vody při povodních. Když za sto let přijde další generace lidí kácet „své“ stromy, najde téměř stejný les, jaký posloužil pradědům. Ale téměř po celou dobu, kdy nový les narůstal, chyběla zde potrava pro tisíce druhů živočichů, hub a rostlin, vše bylo s dřevem odvezeno pryč. Les se v průběhu času neustále mění, stromy jsou káceny a odváženy a opět vysazovány, nicméně množství funkcí a rozmanitost dynamicky se měnící struktury jsou výrazně chudší. Les nesmíme vnímat pouze jako seskupení stromů, rostlin a živočichů. Les je především systém, funkce a dynamický proces změny. Bobr není škůdcem lesa, škodí nám, kteří jsme se naučili jako „správný“ les vnímat porosty rovných, „zdravých“ stromů, ze kterých můžeme nadělat prkna. Musíme si, bohužel, z lesa udělat produkční plantáže, abychom z něj něco měli pro svou potřebu. A také jsme to, už před více než dvěma stoletími, udělali a jsme na to často hrdí...

Bobr nebyl jen součástí přirozeného lesa, ale měl v něm velmi důležitou funkci. Jedinou omluvou, proč tuto funkci neumíme do našich současných lesů začlenit, nám může být fakt, že bobr byl na našem území vyhuben o 30 let dříve, než začal platit první lesní zákon. Ovšem, kdo ví, zda by v případě existence bobra na území Rakouska v roce 1748 jej neshledal tereziánský zákon jako hlavního škůdce a nenařídil jeho likvidaci.

RNDr. Vlastimil Kostkan, Ph.D.
je pedagog na katedře ekologie a ŽP

Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Učme se od stromů... *smrt není tragédie* smrt není tragédie

MATOUŠ ŠIMEK, msimek@vydry.org

V dnešní uspěchané době žije naprostá většina lidí v neustálém spěchu, musí „nutně stihnout“ vydělat co nejvíc peněz a co nejvíc věcí za ně nakoupit, co nejvíc zábavy a lá-kadel si za ně užít. Smrt všechno naše snažení zhatí, vše nepochopitelně přeruší. Vní-máme ji jako nutné, ovšem zásadní zlo. Může být čarou přes rozpočet v naší honbě za hmotnými statky. Jsme pak zaražení: „Chudák, tolik dělal, aby si koupil jeho vysněný bourák a po třech dnech se v něm zabil... Tak dlouho vydělávala na tu exotickou dovolenou, a teď místo toho bojuje o život v nemocnici...“

Smrt může bohužel přicházet i postupně a pomalu. My se jí bojíme, a tak ji držíme s vypětím všech sil a medicínských prostředků přede dveřmi.

V přírodě je však vznik a zánik ve zvláštní rovnováze, obojí je podivuhodně propojeno. Modelovým organismem jsou v této záležitosti stromy. Stromy získaly nad bylinami selekční výhodu díky tomu, že dokázaly využít smrt svých buněk ve svůj prospěch. Dělivé mizní pletivo (kambium) produkuje na vnější stranu lýko (floém), dovnitř se tvoří dřevo (xylém). Lýkem proudí asimiláty od listů, buňky xylému se rychle specializují jako prvky soustavy cév (u nahosemenných jehličnanů cévic), které z kořenů transportují vodu a v ní rozpuštěné živiny, ionty apod. Směrem dovnitř kmene se tyto buňky zvětšují a stárnou. Postupně odumírají a jejich stěny ještě vyztužuje lignin, chemicky podobný celulóze. Tyto v podstatě mrtvé buňky pak tvoří oporu a kostru kmene stromu, který se tak může vypnout nad ostatní do výšin za světlem. Když má dost prostoru, vyvine se u něj krásná, košatá koruna. Ve stínu pod stromem rostou jen mechy, kapradiny a byliny na to adaptované, ostatní mají pod stojícím stromem dočasně smůlu. Stín stromu však vyhledává v parných dnech řada živočichů, včetně lidí. Zapojený stromový porost (les) působí velmi blahodárně na vodní režim krajiny, snižuje extremitu počasí, poskytuje úkryty a potravu mnohým zvířatům.

Když neuvažujeme pokácení nebo masivní napadení např. kůrovcem, umírá vlastně strom pomalu, tiše, přirozeně, podle plánu. Část starého stromu (vnitřek kmene, několik větví) bývá zpravidla suchá a „mrtvá“, přesto strom jako celek žije (a žije v něm např. i víc brouků, kteří potřebují troudu). Odumírající hmotu již rozkládají destruenti (řada bezobratlých a hub), kteří tak vytvářejí dobré půdní prostředí pro byliny i nový strom, jenž pod proschlejší korunou starého veličána již roste, nebo bude růst až stařešina padne.

Nechť nám jsou stromy příkladem. Zastavme a spočijme na chvíli pod nimi a naučme se od nich chápat smrt jako přirozenou součást přírodního koloběhu. Jen si to představte, kdybychom najednou každý z nás, i všechny organismy na Zemi, přestali umírat... To by byla katastrofa. Pod stromy si můžeme uvědomit, že větší štěstí lze někdy zažít při procházce za humny, než na exotické luxusní dovolené. Že Ipět na věcech a na životě je marnost. A ti, kdo věří v milosrdného Boha a činili za svůj život něco dobrého, ti se přece smrti nemusí bát už vůbec...:-)

Autor je ekoporadcem v Českém nadačním fondu pro

Kůra, foto Václav Bartuška

Politici brouci

Ve volbách do poslanecké sněmovny letos kandidovali hned dva bývalí ředitelé správy národního parku Šumava, totiž Ivan Žlábek za Stranu práv občanů – zemanovce a Alois Pavlíčko za zelené. Jejich názory na péči o horské smrčiny v prvních zónách parku jsou takřka protichůdné (těžit x netěžit stromy napadené kůrovcem) a ani jeden se do Parlamentu nedostal. Každopádně je to pěkná ilustrace toho, že ochrana Šumavy už je navýsost zpolitizovaná, jakkoliv to správa i občanskí aktivisté odmítají. To „politické“ ovšem není brouk ani stromy, ale hledání shody mezi místními a širšími zájmy a také rozdělení moci mezi volené politiky a experty (úředníky, technokraty). Příznivci těžby v prvních zónách a případného zmenšení rozlohy národního parku (jsou především v ODS, ČSSD, KSČM a KDU-ČSL) se snaží o schválení zákona o národním parku Šumava. Jejich odpůrci ze Strany zelených, Věci veřejných a TOP 09 naopak zvláštní zákon odmítají. Je to pro slabost jejich argumentů, nebo naopak je česká demokracie slabá vůči populismu a bezohledným ekonomickým zájmům?

JIŘÍ GUTH

Stromy versus fotovoltaika

Hamerský potok uzavřel svou loňskou sezónu akcí pro veřejnost cyklistickou vyjíždkou vedenou podle starých map (viz Krasec č.13). Mimo jiné jsme si uvědomili, jak dobré by bylo využít starých mapových podkladů pro hledání původních cest v našem okolí. Během vyjíždky jsem myslela na svou oblíbenou cestu do sousední vsi. Neznačená, vede starou alejí, polem, pak pěšinou... Na první pohled zapomenutá, ale i v letošní poctivé zimě prošlapaná. Nejráději na ní mám práve starou alej. Naznačuje původní cestu, romantickým duším nechává prostor pro fantazii, v horkých dnech nabízí ochlazení ve svém stínu a v zimě chrání statné kmene navátému sněhu. Pravda také je, že vás dovede k místnímu vepřínu, ale to jí nijak neubírá na kráse, ba naopak! Kde najdete tak hezkou cestu k nevzhlednému objektu s poctivou vůní domova? Často jsem alejí procházela, ukazovala ji přátelům a slibovala si, že bude první na seznamu cest...To vše je již minulostí. Dnes je alej vykáčená, zůstaly jen pařezy a holá pláň. Stínila by prý naplánované fotovoltaické elektrárny! Firma se údajně postará o náhradní výsadbu stromů...

DAGMAR HAUSEROVÁ

Vidět strom... a chránit jej!

MARIE HRUŠKOVÁ, marie.hruskova@pamatnestromy.cz

Mohutný strom: pevnost a utajená síla. Nechce se věřit, že byl malým a zranitelným semenáčkem – řekněme před dlouhými dvěma sty padesáti lety. Takových stromů je kolem nás víc, než si uvědomujeme. Za dobu svého jediného života se strom stal svědkem osudů více jak devatera lidských generací. A teď vnuk může položit ruku na kmen, o který se stejně jako on opíral jeho dávno mrtvý praděd...

Propojení života stromu se životy lidí představuje vztahy, které patří k nezákladnějším. Přesto mnozí z nás vnímají stromy v lepším případě jako kulisu, jakousi „zelen s dřevěným tím – no, kmenem“. A z toho padají obtěžující listy, které se musí zametat, mívá to uschlé větve, co mohou zabíjet lidi... Je to zvláštní, stromy jsou největší z rostlin, a přece je ne všichni lidé vidí...

V dobrém slova smyslu dokáže „zviditelnit“ strom jeho příběh: kdo ho měl rád, kdo k němu chodil, co se u stromu stalo nebo co se o něm vypravuje. Jako by něco z toho chtěli lidé najít ve vzhledu stromu, mohutnosti, tvaru koruny. Příběh, jméno, někdy i to typické označení památného stromu je může zastavit, aby se zadívali a třeba i vyfotografovali – prostě: viděli strom.

Příkladem může být památná lípa na Novobystřicku. Svou existencí je spojena s klášteřem, ve své době významným na jihu Čech. Zbylo z něho jen jméno dnešní vsi Klášter a barokní chrám, jenž svou velikostí už od pohledu upozorňuje, že byl budován pro jiný účel než jako vesnický kostel. A ještě zůstaly – lípy.

Klášteř byl založen roku 1501, už za 30 let ho zpusťovali utrakvisté, a dokonce pobili i čtyřicet mnichů. Roku 1626 dal klášter obnovit hrabě Slavata, hmotně ho zabezpečil a klášter vydržel až do roku 1785, kdy byl císařem Josefem II. zrušen. Zůstal jen barokní chrám, z klášterní budovy se stal dům s bytem pro pana faráře, také tu žily rodiny vrchnostenských uhlířů a hutník, protože se v okolí tehdy dobývala železná ruda. Tolik stručná historie.

A co stromy? Když byl na počátku 17. století opět opravován klášter a také kostel, pravděpodobně byly u něho vysazeny lípy, které od té doby řádně vyrostly. Ovšem nejmohutnější lípa před kostelem je určitě starší než ostatní. Možná ji vysadili o sto let dříve, už při založení kláštera. Je vidět z dálky, její koruna svou živou zelení změkčuje strohé linie portálu a jaksi „na lidskou míru“ upravuje přílišnou mohutnost stavby. To se důrazněji připomíná v zimě, kdy sníh sjednocuje louky okolo i zamrzlou hladinu rybníka a na zdech chrámu prozrazují temné větve architekturu korun jindy zakrytou listy. Jsme však v krajině blízké právě letním turistům a ti znají z památné klášterní lípy hlavně bohatou zelenou korunu a pak mohutný kmen měřící v obvodu skoro sedm a půl metru. Nebo se snad dva kmeny spolu spojily v plavném vytočení? Tak lehce, skoro tanečně vyhlíží hmota dřeva, kte-

rým si po dlouhé desítky let lípa postupně zavaluje dutinu. Lze do ní teď už pouze nahlédnout, a tak se můžeme přesvědčit, že se nejedná o srostlý lipový dvojkmen, ale jediný věkovitý strom, jehož minulost je spojená s místem, kde je mu dáno růst.

Jedna z hlavních větví se žene do výše, snad by se chtěla poměřovat s hmotností chrámového portálu. Jako by v tom byl od lípy záměr – nutí návštěvníky sejít z pohodlné cesty před kostelem po svahu dolů, pod lípu, odkud si mohou strom lépe prohlédnout. A objeví něco víc. Právě tady, ve svahu, musela lípa náběhy svých kořenů mnohonásobně posílit, aby dokázaly držet a podpírat kmen i vysoké a rozložené větve, a tak můžeme s obdivem prohlížet proudy živé hmoty dřeva, silné, které se zdají být nezníčitelné. Jako by to ani nebyla živoucí rostlina. Ale pak se uším připomene známý bzukot. Včely. Začíná přece léto – a i staletá lípa kvete...

Zázrak přírody – věkovitý strom, a přece znovu kvete? Samozřejmě. Že se dožil několika set let – taky samozřejmě? Někdy je to tak bráno, ale že stromy dokáží přežít a přežít víc, než vydrží cementové omítky, kamenné zdi a pevné střechy, je jedním z mnoha poučení, které mohou lidem poskytovat.

A další příklad, opět jihočeská lípa, tentokrát ve Lnářích. Roste vlevo od schodiště ke klášternímu kostelu Nejsvětější Trojice a stala se ne-

dílnou a obdivovanou součástí pohledu na historickou památku. Lípa zvaná Brandlova nese jméno malíře, o němž možná mnozí jen matně něco vědí. Petr Brandl (1668-1735) nějakou dobu žil a pracoval ve zdejší augustiánské klášterní a namaloval tu mistrovský oltářní obraz, kterému se zkráceně říká „Lnářská Madona“. Vypravuje se, že malíř, když si udělal přestávku při práci na obraze, vycházel z kostela a s oblibou se díval po kraji. Přitom se opíral o kmen tehdy mladé lípy... Památný a malebný strom tak dodnes svou existencí významného českého malíře vrcholného baroka připomíná. A tak bychom mohli pokračovat dál. Přejme si, aby zájem o stromy památné se přenesl na zájem o stromy vůbec. Aby nebyly „stromy chráněné státem“, ale „stromy chráněné lidmi“.

PhDr. Marie Hrušková
je středoškolská pedagožka
a spoluautorka mnoha publikací
o památných stromech, historii, krajině
a lidech, připravovala i televizní sérii
Paměť stromů (2003,
s rež. Bedřichem Ludvíkem)

Animovaný film o klimatu

Krátký animovaný film *Wake up, freak out* (11 min.) o zpětných vazbách klimatického systému, blížícím se bodu zvratu a naléhavé potřebě něco dělat můžete s českými titulky shlédnout na <http://www.overstream.net/view.php?oid=n8sfmerfi2ai>

Desatero domácí ekologie

již po páté

Síť ekologických poraden ve spolupráci s Ekologickým institutem Veronika vydaly nové, přepracované vydání úspěšného titulu *Mojmíra Vlašína, Petra Ledviny a Aleše Máchala*. Jde o vyzkoušená doporučení a náměty z oblasti energie, vody, nakupování, ovzduší, odpadů, dopravy, zahrady, potravy a zdraví, přírody, globalizace a lokalizace. Publikaci si můžete stáhnout v pdf:

<http://www.veronica.cz/?id=128&i=81> nebo zakoupit prostřednictvím e-obchodu Veroniky: <http://www.veronica.cz/e-obchod/>

Zajímavý projekt:

cesta vody

Projekt landartové instalace s názvem *Cesta vody* je situován do vesnice Staré Dobrkovice a je diplomovou prací Bohumíra Nowaka, studenta Pedagogické fakulty JČU v Českých Budějovicích. Práce vzniká na Katedře výtvarné výchovy pod vedením ak. mal. Věry Vejsové. Instalace by měla probíhat v březích náhonu Dobrkovického mlýna, jehož břehy u silnice donedávna sloužily jako černá skládka. V roce 2007 došlo k vy-

čištění díky organizaci ekocentra Šípek a místního obyvatelstva. Bohužel k navázení odpadu opět dochází. Je tedy jedním z cílů tomuto nešvaru zamezit.

Více informací: www.cestavody.cz.

Co to je FSC ČR?

Lesní certifikace Forest Stewardship Council (FSC) prosazuje environmentálně vhodné, sociálně přínosné a ekonomicky životaschopné lesní hospodaření prostřednictvím certifikace lesů a zpracovatelského řetězce certifikovaného dřeva a dřevěných výrobků. Občanské sdružení FSC ČR je akreditovanou pobočkou mezinárodní organizace Forest Stewardship Council (FSC). Věnuje se propagaci a podpoře přírodně blízkého lesního hospodaření a dřeva z certifikovaných lesů jako obnovitelného zdroje. Poskytuje poradenství při certifikaci lesů a dřevozpracujících podniků a radí spotřebitelům, jak si vybrat dřevěné výrobky z šetrně obhospodařovaných lesů. Sdružuje přes třicet vlastníků lesů, lesníků, vědců, zástupců nevládních organizací a zpracovatelů dřeva.

Informace: tel. 545 211 383, e-mail info@czechfsc.cz,

web www.czechfsc.cz.

LIBUŠE JOZKOVÁ, podle informační brožury FCS

ČR

Strom pro život

– Život pro strom

Již 9. ročník Národní arboristické konference pořádá Sekce péče o dřeviny občanského sdružení Společnosti pro zahradní a krajinářskou tvorbu, letos opět ve spolupráci s Lesnickou a dřevařskou fakultou MZLU Brno. Konference se bude konat 23. a 24. srpna v Brně. Hlavním tématem letos bude „Kvalita práce v arboristice – poznáte ji?“

Kontakt: Světlana Vávrová, 257 323 953 nebo 257 324 124, e-mail: vavrova@szkt.cz, www.szkt.cz.

Voda v krajině

– nová publikace a výukový program

Hamerský potok o. s. v rámci rozsáhlejšího projektu začíná s novým výukovým programem „Voda v krajině“ pro střední školy a 9. ročníky základních škol. V souvislosti s ním vychází i stejnojmenná publikace. Odborným garantem programu i publikace je doc. RNDr. Jan Pokorný, CSc.

Publikace „Voda v krajině“ by měla navazovat na studenty absolvovaný program v terénu a obohatit jej o informace, na které nebyl čas a prostor. Každé z témat je uvedeno otázkami, na které lze najít odpovědi v dalším textu, případně by měly vést k hlubšímu zamyšlení. Na závěr jsme přidali pár početních příkladů postavených na reálných základech.

Je pouze na úvaze pedagogů, jak s materiálem naloží. Publikaci lze studovat individuálně, nebo ji využít pro přípravu referátů studenty, jednotlivé kapitoly mohou být námětem pro další práci v hodině. Z důvodu snadné manipulace a umožnění jednoduchého kopírování pro potřeby školy (pracovní listy) byla zvolena forma nesešitých listů. Projekt „Vycházky do přírody – příprava a realizace praktického environmentálního vzdělávání pro školy na Jindřichohradecku“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Více informací:

<http://www.hamerskypotok.cz/pages/vychazky-pro-skoly.php>. Školy, které program absolvují, publikaci obdrží automaticky, ostatní si o ni mohou napsat na nezarka@email.cz.

Autoři publikace: Jan Pokorný, Jana Dvořáková

Ilustrace: Marie Kameníková

Vyluštění hry z přílohy

Stromy a keře – kamarádi dětí:

1. Smrk – K
2. Bez černý – A
3. Lípa – H
4. Jedle – G
5. Hloh – E
6. Modřín – I
7. Buk – C
8. Borovice – B
9. Ptačí zob – J
10. Dřín – D
11. Jalovec – F

TIPY ZE SÍTĚ

Kupujte knihy od Stehlíka

<http://www.knihystehlik.eu/>

Kromě knih nakladatelství Stehlík zde naleznete i pestrou nabídku méně známých titulů z řady zajímavých vydavatelství. V sekci „Ze zápisníku Ivo Stehlíka“ pak mohou zájemci nehlédnout do osobitého světa zajímavého šumavského „Krameria s krosnou“, kterého jsme našim čtenářům představili v úplně prvním čísle časopisu Krasec (můžete dohledat na www.krasec.cz)

Staré stromy

<http://www.starestromy.cz/>

Stránky o památných stromech RNDr. Jaroslava Michálka. Obrazová galerie starých a památných stromů. Prostřednictvím kreseb MUDr. Vladimíra Lepše nahlédnete do tajemného světa živých pamětníků – našich největších, nejstarších a nejpozoruhodnějších stromů. Obrázky vznikaly z výtvarníkovy okouzlení nad jedinečnými tvary starých stromů a z obdivu k české krajině. Nejsou realistické a přesto vystihují u každého stromu to podstatné a osobité.

Stromy Třeboňska

<http://www.stromytrebonska.cz/>

Od roku 2006 tyto webové stránky seznamují s padesáti nejzajímavějšími stromy Třeboňska. „Nechte se prosím inspirovat k výletům za těmito stromovými veterány, neboť ani ty zde nejsou na věky. Bohužel od začátku fungování těchto stránek již několik stromů, které jsou zde uvedeny, padlo. Jedná se např. o lípu na Jemčině, dříve největší lípu na Třeboňsku, která padla při jedné letní bouři v r. 2006. Největší nám známý smrk o obvodu kmene 406 cm rostl nedaleko rybníka Malý Závistivý a padl v r. 2007. Tudiž neotálejme a vydejme se za těmi, kteří život člověka provází od nepaměti...“

Památné stromy

<http://www.pamatnestromy.cz/>

Stránky PhDr. Marie Hruškové připomínají mimo jiné odkaz Jaroslava Turka (1925-2005), který zobrazil skoro všechny významné památné stromy v Čechách a částečně i na Moravě a ve Slezsku. Každý z „portrétů“ památného stromu představuje práci dvou-tří hodin přímo u stromu v terénu, často za chladna, protože až koruna bez listů prozradí svou architekturu. Významně se autorsky podílel na knihách M. Hruškové o památných stromech, o české krajině, spolupracoval i na přípravě televizního seriálu „Paměť stromů“. Na stránkách najdete i obchůdky s knihami o památných stromech a nabídku přednášek o stromech v souvislostech.

Webové stránky Klimatické koalice

<http://www.zmenaklimatu.cz/>

Momentálně nejkomplexnější stránky na českém internetu zaměřené na oblast klimatických změn, které pro Klimatickou koalici českých nevládních organizací spravuje sdružení Calla. Čerstvé aktuality, tiskové zprávy, kalendář akcí. Zájemci, kteří se chtějí s problematikou seznámit hlouběji, tu najdou studie, brožury v českém i anglickém jazyce, prezentace a infolisty pojednávající o ekonomických, energetických, globálních a dalších aspektech tématu, přehled literatury, více než 10 videí a filmů, přes 100 odkazů na projekty, organizace a instituce. Pomocí uhlíkové kalkulačky si každý může spočítat svůj vlastní příspěvek k emisím skleníkových plynů, najdete zde i rady, jak emise snížit. Pedagogové mohou hledat inspiraci pro výuku ve zvláštní sekci pro školy.

Klimaskeptici

<http://www.klimaskeptik.cz>

Dokumenty, videa, zprávy a odkazy ke stejnému tématu jako předchozí web, ale s opačnými názory a s různými pochybnostmi.

Mezi stromy

<http://www.mezistromy.cz>

Velmi povedený osvětový portál o lese a všem, co souvisí, vhodný pro individuální i školní využití – poznávací dřevín a lesních zvířat, barevný atlas dřev v pdf k volnému stažení, sekci Ochrana přírody, receptář „lesních“ jídel, vše o historii i současnosti těžby a zpracování dřeva, mnoho informací o lese atd. Provozovatelem portálu je Nadace dřevo pro život (www.drevoprozivot.cz). Informace a materiály z tohoto portálu je možno volně používat pro nekomerční vzdělávací aktivity.

Sen

Celý den jsem pracoval v lese. Vyžínal jsem trávu kolem stromků, které nebyly ve vysoké metlici a ostružiní ani vidět. Unaven, ulehl jsem večer brzo, tělo mě celé bolelo a já usnul jako špalek.

Zdál se mi sen. Stál jsem uprostřed paseky zarostlé vysokou travou ostružiním a bezem. Za mnou byl vyčištěný pruh, uprostřed něj vedla řada malých buků a mizela v netknutém porostu přede mnou. Pracně jsem vyhledal další malý buk.

„Další, který čeká, až ho zachráním,“ unaveně mi blesklo hlavou.

Pomalou jsem postupoval pasekou, prosekávaje se travou a křovím. Terén mírně stoupal. Únava rostla a za každým vyproštěným bukem čekal další na vysvobození. Ani jsem si neuvědomil, že vždy při mém povzdechnutí jakoby následující stromek o něco povyrosl. Ke konci paseky už byly vyšší než já a terén začal náhle prudce stoupat. Aniž bych zvedl oči od práce věděl jsem, že jsou to valy hradiště. Řada stromků mě vedla vzhůru do nich.

S povzdechem rozhrnu trávu a seknu. V tom vidím, že to není žádný kmínek, ale pořádný kmen s rozkročenými kořeny. Zvedám oči. Je to mohutný buk. Se sukovitým tělem a širokou korunou stojí na úplném vrcholku valu. Hlava se mi točí z toho pohledu a já cítím vlnu pokory a studu nad svoji vzpupností.

„Jak jen jsem mohl pomyslet, že ty chceš, abych tě zachraňoval.“

Hladím kůru a objímám jeho mohutný kmen.

„Promiň, příteli. Ne ty mě, ale já tebe žádám, abys mě zachránil.“

Láskyplně zašuměl korunou a pohladil mě větví.

FRANTIŠEK LANGMAJER

FOTOÚLET

„Úřad se snaží a pytlíčky si stejně jdou svou vlastní cestou...“ :-)) Nebo za to nemohou pytlíčky? Vyfotografováno ve strakonickém parku. Každopádně mnohem větší úlet, jak jste jistě zaznamenali, popisuje kolegyně Jelínková na str. 4: V Písku dobrovolníci při úklidu kolem Otavy nacházeli speciální sáčky na psí exkrementy pečlivě naplněné a zavázané, leč poté volně pohozené...

Foto IVANA JONOVÁ

PAMĚŤ STRAKONICKÝCH STROMŮ

Povídka „Švandova lípa“ od Markéty Scheinostové je jedním z příspěvků do akce pobočky Šmidingerovy knihovny Za Parkem „Paměť strakonických stromů“. Ta nebyla zaměřena jen na stromy památné, ale i na docela obyčejné, ke kterým mají lidé blízký vztah nebo se k nim vážou jejich vzpomínky.

Sešlo se několikero příspěvků dospělých i dětí, a to nejen literárních, ale i výtvarných – mezi nimi také kresby Věry Dejmkové. Všechny práce byly vystaveny v prostorách pobočky knihovny v Husově ulici.

IVANA JONOVÁ, Šmidingerova knihovna

Kresby Věra Dejmková

Švandova lípa

Znáte ten příběh o Švandovi? O tom dudákovi, co měl kouzelné dudy? No jistě, ten zná každý, vždyť žil tady ve Strakonících. Ale kam se poděly jeho dudy? V jedné písničce se zpívá, že dudy leží za oltářem. Ale jsou to ty dudy kouzelné? Nejspíš ne. Stejně tam nikdo žádné dudy nikdy nenašel. Tato pověst, kterou budu povídat, rozhodně není známá, ale může být pravdivá.

Povídá se, že kouzelné dudy jsou ve Švandově lípě. Vždyť ta lípa je tak velká, statná, stará a přitom krásná. Tato lípa se stále drží, neláme se. Říká se, že jedné noci, když skončí zima, vystoupí Švanda z lípy a zahraje na své dudy. Najednou toho rána po této noci začne sníh mizet, tráva a první květinčky začnou vyrůstat, stromy začnou mít pupeny..., zkrátka probudí se jaro. Slyšela jsem také, že až dojdou veškeré zásoby jídla a pití a Čechy budou hladovět, vystoupí Švanda z lípy a zahraje. Celým Čechám pak bude líp.

Tuhle pověst jsem vymyslela a napsala, protože si myslím, že většina z ní je pravdivá. No, vážně. Šla jsem totiž na začátku března pozdě v noci domů. Najednou, směrem od Švandovy lípy, jsem zaslechla tiché hraní na dudy. Ano, byla to písnička „Já jsem ze Strakonice.“ Nevšímal jsem si toho, ale ráno jsem se probudila a oknem na mou postel svítilo první jarní slunce. Podívala jsem se z okna a viděla jsem první jarní květinčky, ptáky na stromech...

Markéta Scheinostová, 10 let
ZŠ F. L. Čelakovského, Strakonice

FEJETON Ireny Vackové

O ženě, která sázela stromy

Jednou jsem psala fejeton o muži, který sázel stromy. Byl to obyčejný dělník odněkud ze severu Čech. Zdálo se mi to fantastické, velkolepé, úžasné. Jít krajinou a z pusté, socialistické monotónnosti učinit zelenou šumící oázu. Až ten člověk zemře, zbude po něm na světě na tisíc stromů! Nadchlo mne to, a tak jsem začala sázet sama. Zachránila jsem nálet od lesní cesty a přesadila tuhle a tamhle, ale jednou ho sežrala zvěř, jindy zničili lidé, pak uschnul. Bylo to nekonceptní. Začnu sázet jinak – profesionálně, s reklamou. Mé stromky budou mít kůly, cedulky, souhlas majitele pozemku. Nečekala jsem, že hned má první žádost o finance na výsadbu uspěje. Myslela jsem, že obstát v konkurenčním boji dalších žádostí je to nejtěžší. Jak bláhová jsem byla!

Vybrala jsem stromy. Protože jsem chtěla něco původního, starého, prostě extra, nebylo jednoduché takové stromky získat. Putovaly z velké dálky. Získala jsem souhlas majitele pozemku. Sehnala jsem kůly, dovezla pletivo, obstarala cedulky, nářadí... Vytiskla plakátky, vyrobila pamětní listy, oběhla starostu, ředitele... Napsala tiskové zprávy, sehnala odměny pro děti, nastudovala přesný postup sázení. Naučila se výchovný řez mladé korunky. Abych měla vše dokonalé, ještě jsem nadstandardně kontaktovala zemědělská družstva a soukromníky, abych zjistila, kde požadují vjezdy na pole, místa k obrácení techniky atp.

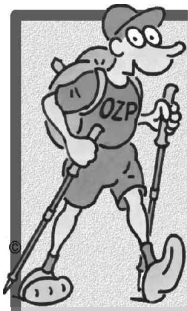
Setkání se zemědělci byla první ledová sprcha. Čekala jsem, že budou

nadšeně jásat, že v místech, kde jejich dědové sázeli ovocnou alej, my ji zase obnovíme. Chyba lávky! Ještě na družstvu byli celkem vstřícní. Ale soukromý zemědělec, ten, z jehož úst neustále v televizi slýchám, jak musí dostávat dotace za to, že udržuje krajinu, ten krajinotvůrce, který jaksi navíc seje i obilí a pečuje o stáda, se stává zarytým odpůrcem jakéhokoli zeleného prvku (větrolamu, stromořadí, mokřadu či meze), má-li vzniknout v jeho blízkosti. A uchyluje se ke lžím, výhrůžkám, nadávkám.

Přidávají se pracovníci z technických služeb: „A kdo to zaleje? Kdo ořeže? Máme málo práce?“ Za nimi místní motoristé „Co je to za blbost, bude to tu nepřehledné, stromy kolem cest jsou nebezpečné!“ Mou poznámku, že jde o cyklostezku, přes hluk motorů neslyší. A ozývají se domorodci: „Co to sem cpete, my nechceme napadaný listí, rozmačkaný švestky...“

Ženě, která chtěla sázet stromy, je rázem smutno. Je jí líto sladkého ovoce, které nikdy nevyroste, stínu, který mohl v horku schovat cyklisty, hmyzu a ptáků, kteří by v korunách našli nový domov, zvířat, která by si přišla na podzim pochutnat na ovoci, je jí líto vody, kterou mohly stromy zadržovat, je jí líto krajiny.

Na sázení stromů vám téměř nikdo nepříjde. Budete sázet sami, maximálně s nostalgickým důchodcem, jedním dítětem a jedním alternativním mladíkem. Zapomněla jsem na kamarádku, přijede z velké dálky, ale jen kvůli vám. Za vysázené stromy sklídíte urážky a výsměch. Pak vám je ostatní zničí. Do konce života s vámi nikdo z okolí nepromluví. Stojí vám ty stromy za to? Jestli si teď odpovíte: „ano“, dám vám dobrou radu: Sázejte, ale: sázejte potají, v noci, se škraboškou na hlavě, sázejte stromky, které se budou tvářit jako nálet, klidně je trochu okousejte, sežeňte si na dobu výsadby nějaké alibi, a pokud vás chytí, zaplatte si nejlepšího právníka. Protože, já osobně mám takový dojem, že sázet stromy je v Zemi české téměř trestné!

Sběratelská soutěž PO VĚŽÍCH A ROZHLEDNÁCH S OZP

1. Za 4 různé, správně orazítkované "Pohádkové 4–pohledy", z nichž je min. 1 "výškový", získáte v Zemských pohádkových kancelářích (České Budějovice – Hlavní pohádková kancelář, Mlázovy u Sušice – Pohádková chalupa, Mariánské Lázně – Boheminiium), diplom, medaili, pobyt v Pohádkovém království a překvapení.
Nabídneme Vám možnost členství v Pohádkovém klubu s OZP s množstvím akcí a programů.

2. Informace:

- V mapě PO VĚŽÍCH A ROZHLEDNÁCH S OZP.
- Ve Zpravodaji Pohádkového království.
- Tel.: 386 352 589, www.pohadkovekralovstvi.cz.

3. Partneři projektu:

OZP, časopis BONUS info, Český rozhlas České Budějovice, Rádio BLANÍK, měsíčník KAM PO ČESKU, České dráhy, Czechtourism, KOH-NOOR, Český svaz rekreačního sportu ČSTV, Čedok a.s., A.T.I.C. ČR, JCCR, www.kudyznudy.cz

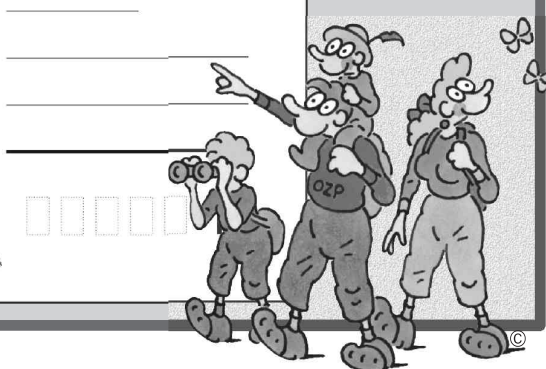
Sběratelská soutěž
PO VĚŽÍCH A ROZHLEDNÁCH S OZP
Za 4 různé, správně orazítkované "Pohádkové 4–pohledy", z nichž je min. 1 "výškový", získáte v Zemských pohádkových kancelářích diplom, medaili, pobyt v Pohádkovém království a překvapení. www.pohadkovekralovstvi.cz

*Ahoj babi a dědo,
na všech věžích se mi moc líbilo,
musíte někdy vyrazit s námi,
Vaše Štěpánka*

Projekt © Marcel Goetz, Kresba: J. Karles, © Pohádkové království, o.s.

Vydávatelství – tel.: +420 386 352 589
e-mail: mgs@zpravy.cz, www.pohadkovekralovstvi.cz

© Pohádkové království, o.s., koordinace: Mgr. Marcel Goetz

Co je Krasec
Občanské sdružení Krasec (KRAjská Síť Environmentálních Center) vzniklo v roce 2007 na základě realizace projektu podpořeného Evropským sociálním fondem. Po vstupu dalších třech organizací v listopadu 2009 o.s. Krasec sdružuje 17 organizací a má jednoho pozorovatele. Původní činnost sítě center spočívala v koordinaci a realizaci environmentálního poradenství v Jihočeském kraji. Činnost o.s. Krasec se neustále formuje a rozšiřuje. V roce 2008 došlo ke změně stanov a byla rozšířena činnost občanského sdružení o podporu a koordinaci ekovýchovných center v regionu. Vznikla takto platforma ekoporaden a ekovýchovných organizací Jihočeského kraje poskytující komplexní služby veřejnosti v oblasti environmentální výchovy, vzdělávání, osvěty a ekologického poradenství.

INZERCE V ČASOPISU KRASEC

Soukromá řádková inzerce

- do 3 řádků sloupce (musí být uveden kontakt)
- 50 Kč

Komerční plošná inzerce

- celá strana A4: 3 000,- Kč
- 1/2 strany: 1 800,- Kč
- 1/4 strany: 1 000,- Kč
- 1/8 strany: 600,- Kč
- inzerce na obálce (vpředu, vzadu): + 50 %

Slevy pro opakované zveřejnění inzerce:

- 2 x zveřejnění sleva 10%
- 3 x a více zveřejnění sleva 15%

KONTAKT:
krasec@krasec.cz

Mám zájem

o objednání publikace: _____

o informace k akcím

(seminář, přednáška, výstava aj.): _____

Jméno: _____

Kontakt (adresa, telefon nebo e-mail): _____

Dne: _____ Podpis: _____

Svým podpisem vyjadřujete souhlas se zpracováním Vašich osobních údajů uvedených na kupónu Krasec, o.s., Senovážné nám. 9, České Budějovice, po dobu neurčitou za účelem poskytování služeb EWO a jejich evidence. Dále vyjadřujete souhlas se zpřístupněním údajů MZP, Jihočeskému kraji a kontrolním orgánům. Veškeré údaje jsou poskytovány dobrovolně.

TÉMA PŘÍŠTÍHO ČÍSLA:

MÁME RÁDI ZVÍŘATA?!

O zvířatech a lidech, o tom, co pro nás zvířata znamenají a jak se jim za to odplácíme. Zvířata byla podle doložených archeologických výzkumů od pradávna chována pro užitek i pro potěšení.

Těch, kteří je mají rádi - a nejenom ta chlupatá - je na světě mnoho.

A témat s nimi spojených také: Ochrana zvláště chráněných druhů, problémy s pytláky, o síti stanic pro handicapované živočichy, ekologické programy zaměřené na soužití se zvířaty atd.

Pokud máte příspěvek, který byste chtěli v Krasci zveřejnit, pošlete jej na adresu krasec@krasec.cz.

krasec Jihočeský občasník o životním prostředí

KRASEC, o.s.

Senovážné náměstí 9

ČESKÉ BUDĚJOVICE

3 7 0 0 1

Kde můžete získat časopis Krasec?

- **České Budějovice**
Kavárna Měsíc ve dne, Nová ul. 3
Obchod Slunečnice, Chelčického 21
- **Jindřichův Hradec**
Galerie Inspirace, Nám. Míru 138/1
- **Strakonice**
Zdravá výživa JEČMÍNEK,
Velké nám. 219
Šmidingerova knihovna, Husova 380
Městské infocentrum, Velké nám. 2
- **Vodňany**
Městské muzeum, Nám. Svobody 18
- **Písek**
Prodejna NATURAL, Budovcova ul.
- **EKOPORADNÝ síť KRASEC**
- **Síť kanceláří Pohádkového království**
- **Krajský úřad JČ. kraje – odbor ŽP**
- **knihovny v jižních Čechách**
- **školy zapojené do sítě MRKEV**
- **objednat na www.krasec.cz**